

Infomagazine NT2

Meertalig talent in je groep



INLEIDING

Voor je ligt het Infomagazine NT2, dat is gemaakt door het Adviesteam NT2 van stichting OBODB en stichting Sophia Scholen. Vanuit expertisecentrum OBS De Verrekijker (stichting OBODB) zijn Petra van Duijn, Maartje Kersten en Esmée Rashrash - Hulzebos de NT2- adviseurs en vanuit Sophia Scholen zijn dit Tinka Persoon en Nel Haasnoot. Wij willen onze expertise graag delen met de scholen van deze stichtingen.

Met de gedeelde informatie hopen we je handvatten te kunnen geven als je een (tweedejaars) nieuwkomer in de groep krijgt. Kleuters starten direct in de reguliere kleutergroep. Dit is besloten omdat zij de taal sneller kunnen oppakken in de taalrijke omgeving van een kleutergroep. Hierbij wordt wel NT2-ondersteuning geadviseerd. Leerlingen vanaf 7 jaar hebben vaak al een jaar lang intensief taalonderwijs gehad op Nieuwkomersschool De Wereld en stromen daarna uit naar een reguliere basisschool. Nieuwkomersschool De Wereld is de afgelopen jaren gegroeid; de kans dat één van deze leerlingen bij jou in de klas komt, wordt dus steeds groter. Heb je al ervaring met deze leerlingen, dan weet je dat dit vaak ontzettend gemotiveerde en leergierige kinderen zijn. Een verrijking voor je klas!

Deze kinderen komen uit een ander land met een andere cultuur, spreken een andere taal en proberen nu samen met hun familie te integreren in de Nederlandse samenleving. Voor deze kinderen is de stap naar een reguliere Nederlandse basisschool groot.



Om het onderwijs aan deze kinderen tot een succes te maken, is het belangrijk om hen goed op te vangen en te begeleiden. Dit begint met een andere, nieuwe mindset: 'Beleidsmensen, directeuren en leerkrachten moeten gaan geloven dat leerlingen met een andere thuistaal dan de schooltaal geen cognitieve of communicatieve achterstand hebben. Zij moeten gestimuleerd worden om de meertalige achtergronden van hun leerlingen in te zetten in curriculum en didactiek. En wel zó dat de leerlingen rijke leerervaringen opdoen...' (Uit: [Ruimte voor nieuwe Talenten](#)).

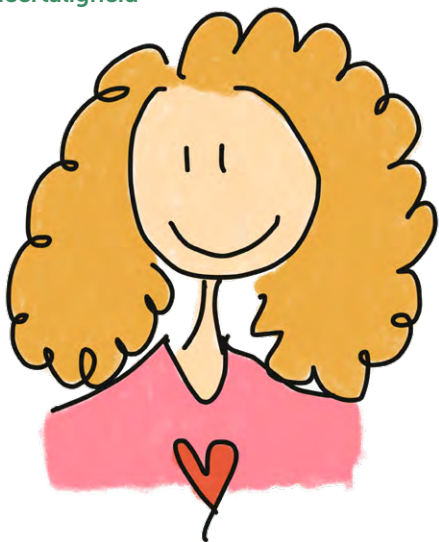
In dit Infomagazine vind je informatie over de organisatie op school en in de klas, het verwelkomen en begeleiden van leerlingen en hun ouders en tips en adviezen voor de eerste periode. We gebruiken voor de nieuwkomer 'hij' en 'hem', maar bedoelen daarmee ook 'zij' en 'haar'. Je leest over traumasensitief lesgeven en hoe waardevol dit schoolbreed kan zijn. Maar ook over de waarde van meertaligheid en de kracht van het inzetten van de moedertaal, het belang van klankonderwijs, de NT2-didactiek en praktische tips om het lesgeven aan deze nieuwe leerlingen te vergemakkelijken. Verder raden we je aan de websites en academies van de stichtingen in de gaten te houden voor verdiepende workshops en cursussen. In dit Infomagazine wordt regelmatig verwezen naar een link. Je kunt deze terugvinden in de Bronvermelding in Hoofdstuk 12. Makkelijker is natuurlijk om de digitale versie te raadplegen.

INHOUD



Algemene belangrijke informatie

1. Organisatie - op school	8
1.1 Overdracht Nieuwkomersschool De Wereld	8
1.2 Intake	9
1.3 Kennismakingsgesprek	9
1.4 Ouderbetrokkenheid	11
1.5 Vaststellen beginsituatie	11
1.6 Aanvraag bijzondere bekostiging	13
2. Organisatie - in de klas	14
2.1 Veilige basis	14
2.2 Warm welkom	16
3. Sensitief onderwijs	18
3.1 Traumasensitief lesgeven	18
3.2 Cultuursensitief werken	24
4. Meertaligheid	26



Didactiek & methodiek

5. Taalaanbod, interactie & feedback	30
5.1 Taalaanbod	31
5.2 Interactie	32
5.3 Feedback	32
6. De NT2-didactiek	33
7. Klankonderwijs	37
8. Het boek 'Zien is snappen'	39
9. Woordenschatonderwijs	43
9.1 Van DAT naar CAT	44
9.2 De Viertakt	45
9.3 Scaffolding	45
In de praktijk - Aanpassen of meedoen?	47
10. Aan het werk in de groep	48
10.1 De kleutergroep	48
10.2 Groep 3 t/m 8	52
Tot slot	57
11. Waar je ook iets aan kunt hebben	58
12. Bronvermelding	60
12.1 Literatuur	60
12.2 Websites	61



Algemene belangrijke informatie



Organisatie op school



Organisatie in de klas



Sensitief onderwijs



Meertaligheid



1 ORGANISATIE OP SCHOOL



1.1 Overdracht Nieuwkomersschool De Wereld

Het is gebruikelijk dat de school een overdrachtsdocument ontvangen over de nieuwe leerling via Nieuwkomersschool De Wereld. Het is aan te bevelen hiernaast ook contact te zoeken met De Wereld voor een warme overdracht, liefst met de leerkracht. In de warme overdracht is veel belangrijke informatie te verkrijgen, die misschien niet meteen terug te lezen is in het overdrachtsdocument. Met name over het gedrag en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling. Met al deze informatie vanuit De Wereld, kun je je verdiepen in de achtergrond van de leerling en een juiste keuze maken voor plaatsing in een reguliere groep. Het is voor de leerling fijn om in een groep met leeftijdsgenoten terecht te komen.

1.2 Intake

Laat het intakegesprek op school plaatsvinden; de leerling en de ouders kunnen dan alvast sfeer proeven. Tijdens dit gesprek bespreek je de informatie vanuit De Wereld en vul je aan waar nodig. Ook vertel je tijdens dit gesprek in welke groep de leerling geplaatst wordt. Na het gesprek geef je een korte rondleiding door de school. Vaak is het nodig om bij dit gesprek een (telefonische) tolk in te schakelen. Je kunt hiervoor gebruikmaken van de diensten van Global Talk. Hier zijn uiteraard wel kosten aan verbonden. Voor meer informatie hierover verwijzen we naar [Bijlage 1](#). Om de kosten niet te hoog op te laten lopen is het van belang goed te weten wat je wilt bespreken en welke vragen je in ieder geval wilt stellen. Probeer te vermijden dat het kind zelf of een oudere broer of zus vertaalt bij gesprekken; dit is een grote en belastende verantwoordelijkheid.



1.3 Kennismakingsgesprek

Voordat de leerling bij je in de groep komt is een kennismakingsgesprek tussen leerkracht en leerling/ouder(s) belangrijk. Door wederzijdse verwachtingen te bespreken vergroot je de

kans op een goede start voor de leerling. Ook bij dit gesprek kan gebruikgemaakt worden van een (telefonische) tolk.

Aandachtspunten voor een kennismakingsgesprek

- Voer het gesprek in het lokaal waar de leerling les gaat krijgen
- Neem ruim de tijd voor het gesprek
- Schenk aandacht aan de ouder(s) en het kind
- Probeer zicht te krijgen op de actuele thuissituatie
- Check regelmatig of er begrepen wordt wat er gezegd wordt
- Geef de besproken schoolinformatie op papier mee
- Laat de zitplaats van het kind in de klas zien
- Bekijk samen wat lesmateriaal
- Bespreek met de leerling hoe de introductie in de groep zal verlopen
- Wil de leerling zelf op de eerste schooldag al wat vertellen? Of juist niet?

Wat betreft de overige oudergesprekken zijn we in Nederland gewend om in 10 minuten van alles te bespreken omtrent de leerlingen, waarbij het vaak alleen over de schoolresultaten gaat. Veel van deze ouders zijn oudergesprekken niet gewend. Vaak is het in het land waar ze vandaan komen de gewoonte dat je als ouder alleen op school gevraagd wordt als kinderen iets verkeerd hebben gedaan en/of als het niet goed gaat op school. Het kan soms zelfs een drempel zijn om op gesprekken te verschijnen of ervoor zorgen dat ouders gespannen een gesprek in gaan. Voorkom dit, door bij de intake of het kennis-

Over Global Talk

Wij zijn Global Talk, een organisatie van 1500 tolken en cultuurspecialisten. Samen spreken we ruim 200 verschillende talen. Je komt ons overal in Nederland tegen. In ziekenhuizen. Op politiebureaus. In asielzoekerscentra. Bij internationaal opererende bedrijven. In rechtbanken. Allemaal plaatsen waar het er echt toe doet dat mensen elkaar niet alleen verstaan, maar elkaar ook begrijpen.

Wat wij doen

Wij nemen taal- en cultuurbarrières weg. Dat doen we door de inzet van goed opgeleide en zeer ervaren tolken en cultuurspecialisten. Want om elkaar echt te begrijpen is er vaak meer nodig dan alleen een letterlijke vertaling. Ook kennis van de culturele achtergrond van iemand is belangrijk. Immers, tussen wat iemand bedoelt en wat iemand zegt kan een wereld van verschil zitten.

Over onze dienstverlening

Is er direct een tolk nodig of is het juist van groot belang dat je elkaar kunt zien? We hebben altijd de juiste taal- of cultuuroplissing binnen handbereik. Hieronder een overzicht van de mogelijkheden:



Tolktelefoon

24 uur per dag, 7 dagen per week binnen 1 minuut een tolk spreken. Onze tolktelefoon is al 44 jaar een begrip in Nederland en is te bereiken op 088- 2555222. Je kunt voor de telefonische dienstverlening kiezen uit twee verschillende manieren om een tolk in te zetten:

Direct een tolk nodig: Dan is onze ad-hoc oplossing de snelste manier om een tolk in te zetten. Het bespaart tijd, moeite en geld. Met één telefoontje is de tolk geregeld en heb je binnen enkele seconden een professionele tolk aan de lijn in elke gewenste taal, 24 uur per dag, 7 dagen per week.

Een tolk reserveren: Als je niets aan het toeval wilt overlaten. Bijvoorbeeld voor tolken in schaarse talen, dan kan je gebruik maken van een reservering vooraf.



Conference call

Een conference call is mogelijk als jij, de cliënt/relatie en de tolk zich alle drie op een andere locatie bevinden. Iedereen belt in op de lijn en hierbij is een maximum van 5 deelnemers. Deze dienstverlening is direct telefonisch beschikbaar. Echter, bij een schaarse taal adviseren wij dat je de conference call met tolk vooraf reserveert.



Videobellen

Videobellen combineert de snelheid, efficiëntie en het gemak van een telefonische tolkdienst met de voordelen van een persoonlijke tolkdienst. Wanneer je bij ons een videodienst aanvraagt maken wij een videoafspraak voor je aan in Cisco Webex.

Nadat de dienst in ons systeem is verwerkt, ontvang je een link waarmee je op het tijdstip van de dienst kan deelnemen. Wil je gebruik maken van een eigen videoplatform? (o.a. Microsoft Teams, Google Hangout of Zoom). Geef dit dan aan bij het aanvragen van de dienst. Wij denken met je mee voor de beste oplossing.



Tolk op locatie

Voor gesprekken en formele bijeenkomsten kun je een tolk op locatie inschakelen. Een tolk die persoonlijk ondersteunt waar nodig, dat is wat je kunt verwachten van onze tolken op locatie. Dit kan bijvoorbeeld als er sprake is van een slechtnieuwsgesprek, het gesprek met meerdere personen is of als er naast een taalbarrière ook een cultuurschok is.

Overzicht tarieven

Type tolkdienst	Ad-hoc een tolk inzetten*	Een tolk Reserveren**	Bemiddelingstarief 08.00 uur – 19.00 uur	Tarief per minuut 08.00 uur – 19.00 uur
Telefonisch	✓	✓	€ 12,79	€ 1,01
Conference call	✓	✓	€ 12,79	€ 1,99
Videobellen	n.v.t.	✓	€ 12,79	€ 1,99
Tolk op locatie	n.v.t.	✓	€ 12,79	€ 1,01

*Ad-hoc: het direct inzetten van een tolk, te bereiken via 088 – 2555222.

**Reserveren: het vooraf reserveren van een tolk op afstand of op locatie. Je kunt zowel online als per telefoon reserveren.

Voorwaarden

Voor alle diensten gelden de volgende aanvullende voorwaarden

- De vermelde tarieven zijn exclusief BTW.
- Onze [Algemene Voorwaarden](#) zijn van toepassing.
- De gereserveerde tolktijd is leidend voor de facturatie. Indien de dienst langer duurt dan de gereserveerde tolktijd, worden de extra kosten per minuut in rekening gebracht.
- Voor alle diensten, welke buiten kantooruren (voor 08.00 uur en na 19.00 uur), op zaterdag, zondag of op feestdagen worden *aangevraagd*, rekenen wij een opslag van 50% over het bemiddelingstarief.
- Voor alle diensten, welke buiten kantooruren (voor 08.00 uur en na 19.00 uur), op zaterdag, zondag of op feestdagen worden *uitgevoerd* rekenen wij een opslag van 50% over het tolktarief.

Aanvullende voorwaarden persoonlijke tolkdienst

- Wij factureren een minimum van 30 minuten per dienst.
- Voor reiskosten hanteren wij een tarief van € 0,19 per gereden kilometer.
- Het reistijdstarief per minuut bedraagt 50% van het tolktarief per minuut.
- Het reistijdstarief buiten kantooruren (voor 08.00 uur en na 19.00 uur), op zaterdag, zondag of een feestdag is 50% van het dan geldende tolktarief per minuut.

Annuleringen

- Voor annuleringen en wijzigingen binnen 72 uur (exclusief uren van weekend- en feestdagen) voor uitvoeringsdatum berekenen wij 50% van het bemiddelingstarief plus de gereserveerde tolktijd.
- Voor annuleringen en wijzigingen binnen 48 uur (exclusief uren van weekend- en feestdagen) voor uitvoeringsdatum berekenen wij 100% van het bemiddelingstarief plus de gereserveerde tolktijd.
- Neem je de dienst niet af (zonder vooraf te annuleren), dan berekenen wij 100% van het bemiddelingstarief plus de gereserveerde tolktijd. Ook worden de reiskosten en de reistijd in rekening gebracht.



makingsgesprek al te benoemen dat gesprekken een aantal keer per jaar plaatsvinden en leg uit waarom. Ook is het raadzaam om voor deze oudergesprekken wat meer tijd in te plannen.

1.4 Ouderbetrokkenheid

Zoals hierboven benoemd, is in veel landen ouderbetrokkenheid bij school niet vanzelfsprekend. De communicatie met ouders in de beginperiode is echter wel heel belangrijk.

Regelmatig afspreken met de ouders kan een groot verschil maken. Het stapsgewijs aanbieden van informatie over het Nederlandse schoolsysteem, de manier van leren en de schoolvorderingen van hun kind zijn welkome informatie.



Besprek de verwachtingen vanuit school en vraag naar de verwachtingen van ouders. Toon hierbij interesse in het onderwijs

zoals dat in het thuisland van de leerling was. Probeer gesprekken gelijkwaardig te houden en werk toe naar wederzijds respect en acceptatie. Bij deze gesprekken kan het gebruikmaken van een (telefonische) tolk weer een optie zijn. Een andere mogelijkheid is het gebruik van een vertaalapp. Wij adviseren hiervoor de gratis app 'SayHi' te gebruiken. Deze app ondersteunt veel verschillende talen, is gebruiksvriendelijk en snel.

Voor nieuwkomers is rust en stabiliteit in de thuissituatie erg belangrijk. School kan hierin bijdragen door ouders bij de school te betrekken. Door bijvoorbeeld koffieochtenden en culturele activiteiten te organiseren worden ouders actief betrokken. Een 'oudermaatje', een ouder die gekoppeld wordt aan de ouder van de nieuwe leerling, kan hierbij behulpzaam zijn. Dit kan een ouder zijn die dezelfde taal spreekt, of een ouder die dit waardevol vindt en er tijd voor vrij wil maken.

1.5 Vaststellen beginsituatie

De nieuwkomer heeft in de periode dat hij op Nieuwkomersschool De Wereld zat, al heel veel geleerd. Er is al een prachtige basis van de Nederlandse taal gelegd. Door gebruik te maken van het rapport van Schoolkr8 vanuit De Wereld en de toegevoegde informatie vanuit de warme overdracht, kan er een plan van aanpak gemaakt worden. De nieuwe leerling heeft voor de eerste schoolweek werk meegekregen vanuit De Wereld. Kijk hierbij ook wat passend is. Is het prettig om de leerling het 'veilige' bekende schoolwerk te laten maken of is het fijn om juist gelijk mee te doen met de nieuwe klas? Vaak vinden scholen het prettig om ook hun eigen toetsen af te nemen om een goed

Taalstadia*

Stadium 1: De gewenningsfase

In dit stadium leert het kind wennen aan de (Nederlandse) school en aan de klanken van onze taal. In dit stadium moet een kind de kans krijgen om zich veilig en beschermd te voelen, zodat het kan openstaan voor alles wat op hem of haar afkomt. De volgende signalen geven aan dat het kind gaat wennen aan de school:

Signalen voor aangepast gedrag:

- ☐ Kijkt met belangstelling naar wat andere kinderen doen;
- ☐ Gezichtsuitdrukking verradt, dat het met anderen meeleeft;
- ☐ Doet, wat andere kinderen doen, eventueel nog op zichzelf;
- ☐ Praat in zichzelf in eerste taal ter begeleiding van activiteiten;
- ☐ Accepteert routines en regels van de groep bijv.: bij opruimen, naar buiten gaan, etc.

Signalen voor ontvankelijkheid voor tweede taal:

- ☐ Gebruikt gebaren tegen de leerkracht;
- ☐ Begint te reageren op eenvoudige aanwijzingen in het Nederlands: "Kom eens hier",
- ☐ Zegt dingen na, als "Hallo", "Dank je wel";
- ☐ Begint "nee" te zeggen om zich te verweren.

Stadium 2: De redzaamheidsfase

Van passief luisteraar wordt het kind nu iemand die zelf ook contacten wil kunnen leggen. Het kind heeft nu taal nodig om zichzelf te redden in de situatie van de groep. Het moet kunnen vragen om dingen die het nodig heeft. Het moet weten, hoe je via taal aandacht van anderen kunt krijgen. Voor al deze doeleinden zal het kind een minimum aan woordenschat en taalvormen moeten hebben.

Signalen voor zelfredzaamheidstaal:

- ☐ Kan mensen en dingen om hem heen benoemen;
- ☐ Maakt behoeften door middel van taal kenbaar;
- ☐ Gebruikt ook taal om zich te beschermen en te verdedigen;
- ☐ Kan eenvoudige beschrijvingen in concrete situaties geven.



Stadium 3: De omgangstaalfase

"Je kunnen redden" is wat anders dan "kunnen meedoen en meespelen". Meedoen vraagt, dat het kind zelf een bijdrage kan leveren tot het gebeuren en het gesprek daarover. Daarvoor moet je kunnen inspelen op de situatie en kunnen reageren op nieuwe ontwikkelingen in de spel- of leersituatie.

Signalen voor omgangstaal:

- ☐ Kan activiteiten van zichzelf en anderen benoemen;
- ☐ Kan activiteiten van andere kinderen sturen en reageren op aanwijzingen van andere kinderen;
- ☐ Kan voorkeur en afkeur uitdrukken;
- ☐ Kan vooruitlopen op eigen of andermans handelingen;
- ☐ Kan praten over dingen die in het onmiddellijke verleden gebeurd zijn.

Aan het eind van stadium 3 is het kind meestal zover dat het mee kan doen aan doe-activiteiten in de groep.

Stadium 4: De leertaalperiode

Het Nederlands dat het meertalige kind nu verworven heeft is van een bepaalde soort. Het is de taal die vooral geschikt is voor het deelnemen aan omgangssituaties in het dagelijks leven. Deze taal is niet hetzelfde als de taal die gebruikt wordt voor het afstand nemen van de concreetheid, voor het praten over dingen uit het verleden of de toekomst, voor redeneren, voorspellen en voorstellen. Voor deze functies is speciale taal nodig.

Signalen voor leertaal:

- ☐ Kan kwalitatieve aspecten, o.a. kleuren, in situaties beschrijven;
- ☐ Kan vergelijkingen onder woorden brengen;
- ☐ Kan volgorde in een procesverloop beschrijven;
- ☐ Kan oorzaak-gevolgrelaties onder woorden brengen;
- ☐ Kan gebeurtenissen in de toekomst onder woorden brengen.

Aan het einde van stadium 4 zullen ook de vormaspecten van de taal verder ontwikkeld zijn. De taal van de tweede-taalverwerver zal nu veel meer lijken op Standaard-Nederlands, hoewel er nog veel afwijkingen zullen bestaan.



Voor download PDF

beeld van de beginsituatie te krijgen. Aangeraden wordt om dit niet gelijk te doen, maar de leerling even de tijd te geven om te landen op de nieuwe plek. Op de website van het LOWAN krijg je inzicht in de leerlijnen die opgezet zijn voor het eerste leerjaar. De meeste doelen zullen hopelijk behaald zijn tijdens de periode op De Wereld, maar er zullen ook zeker hiaten zijn. Voor leerlingen in hogere leerjaren kan inzicht in de eigen leerlijnen een motivatie zijn om vorderingen te willen maken. De Leerlijnen PO van het LOWAN [hier](#) zijn hier te vinden. Voor de leerkracht is het ook zinvol om kennis te hebben van de verschillende stadia bij het leren van een nieuwe taal (zie [Bijlage 2](#)).

Aan de hand van het rapport van Schoolkr8 van De Wereld, het intakegesprek, de leerlijnen van het LOWAN en de werkwijze van de nieuwe school, kan het plan van aanpak (OPP) opgesteld worden. De ervaring leert dat het aanbieden van instructie op niveau, pre-teaching, het aanvullen van de lesstof met lessen uit het boek 'Zien is snappen' en vooral het schrappen van niet relevante verwerkingsopdrachten helpen bij een stabiele voortgang. Vaak is compacten nodig om vlotter door de leerstof heen te gaan. De nieuwkomer heeft een inhaalslag te maken en volgt niet de standaard ontwikkelingslijn. Er zal op verschillende momenten een sprong gemaakt worden. Bedenk dat de nieuwkomer geen cognitieve achterstand, maar een taalachterstand in het Nederlands heeft. Er is vier tot vijf jaar de tijd nodig om zich de taal eigen te maken. Je hoeft dus niet het gevoel te hebben dat jij ervoor moet zorgen dat de taalachterstand in één jaar weggewerkt wordt. De eerste vier jaar hoeft de leerling niet

meegenomen te worden in de toetsresultaten van de school. Geef de leerling de tijd om te wennen, het vertrouwen in zichzelf op te bouwen en succeservaringen op te doen. Stel je verwachtingen als leerkracht bij.



1.6 Aanvraag bijzondere bekostiging

Voor onderwijs aan nieuwkomers is er een aanvullende bekostiging vanuit de overheid aan te vragen. Dit gaat per kalenderjaar. De basis bekostiging bestaat uit een bedrag per leerling en een bedrag per school. De nieuwe teldata voor het aanvragen van de aanvullende bekostiging zijn: 1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober. De aanvraag voor aanvullende bekostiging moet binnen vier weken na de teldatum ontvangen zijn, tenzij het de teldatum 1 juli betreft. In dat geval moet de aanvraag zijn ontvangen binnen acht weken na de teldatum. Let erop dat in enkele gevallen het aantal nieuwkomers minstens 4 kinderen moet zijn. Voor de meeste scholen wordt dit door het bestuur geregeld, vraag je directeur om informatie.

Meer informatie vind je [hier](#). Op deze website is ook het Aanvraagformulier Aanvullende Bekostiging te downloaden.

2 ORGANISATIE IN DE KLAS



2.1 Veilige basis

Voor ieder kind is de overgang van huis naar school groot. Voor nieuwkomers is het nog ingrijpender, omdat deze kinderen vaak veel hebben meegemaakt, nog geen of onderbroken onderwijs hebben gehad, de Nederlandse taal nog niet goed beheersen en veelal in onrustige thuissituaties leven of hebben geleefd.

Door verschillende oorzaken kunnen nieuwkomers zich vooral in het begin onrustig voelen en kunnen ze zich mogelijk moeilijk concentreren. Alles is anders en het wennen hieraan heeft tijd nodig. In de eerste plaats is het belangrijk dat de nieuwe leerling zich veilig voelt in de groep en op school.

Als leerkracht kun je in deze basisbehoefte voorzien door een duidelijke en voorspelbare leeromgeving te creëren en door zelf ook een voorspelbare en betrouwbare leerkracht te zijn.



Aandachtspunten voor het pedagogisch handelen

- Zorg voor een positieve grondhouding
- Stel duidelijke gedragsregels voor verschillende momenten
- Gebruik liever een time-in dan een time-out
- Besteed extra aandacht aan sociale basisvaardigheden
- Wees letterlijk beschikbaar

Aandachtspunten voor het klassenmanagement

- Zorg voor een overzichtelijke indeling van het lokaal
- Kies een vaste eigen plek voor de nieuwkomer
- Hang groepsregels op een vaste, goed zichtbare plaats, liefst met picto's (tip: de picto's van [Sclera](#))
- Hang een foto van alle leerlingen op, met de namen eronder
- Cluster belangrijke informatie in het lokaal
- Creëer een taalrijke omgeving
- Maak dag- of weekplanningen visueel
- Ondersteun talige informatie met afbeeldingen

Aandachtspunten voor het didactisch handelen

- Maak gebruik van een vast instructiemodel
- Spreid taken die een verschillend concentratieniveau vergen
- Wissel vaste opdrachten af met keuzeopdrachten
- Zorg voor afwisselende en coöperatieve werkvormen
- Stimuleer het gebruiken van de moedertaal
- Creëer zoveel mogelijk succeservaringen
- Schrap vooraf opdrachten die niet relevant zijn



Het is voor de leerling van groot belang dat hij zich welkom voelt, dat hij onderdeel van de groep en school is en zo veel mogelijk met alle activiteiten meedoet. Denk er wel aan dat de nieuwe leerling tijd nodig heeft. Tijd om zich veilig te voelen in de omgeving, tijd om vertrouwen op te bouwen, tijd om te wennen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat succesvolle integratie gemiddeld 5 jaar duurt. Jij kan daar als leerkracht een prachtige bijdrage aan leveren; 'De toekomst van de wereld zit vandaag bij jou in de klas!' (Ivan Felton Fitzwater). Geef de leerling regelmatig individuele aandacht. Voor iedere leerling is het van groot belang gezien en gehoord te worden, zeker ook voor de nieuwe leerling die zich nu in een kwetsbaar ontwikkelingsstadium bevindt.



Het belang van het goed uitspreken van de naam

Check bij de leerling hoe zijn naam goed uitgesproken wordt en oefen hierop indien nodig. Het geeft een gevoel van veiligheid en waardering voor de eigen identiteit van het kind. Wanneer dit structureel verkeerd gaat, kan dit zelfs psychische gevolgen hebben. Zie ook het [online artikel](#) over de gevolgen van het verkeerd uitspreken van de naam.

2.2 Warm welkom

Communiceer naar de ouders van de leerlingen uit de groep dat er een nieuwe leerling in de klas komt. Je kan de leerlingen uit je groep voorbereiden op de komst van de nieuwe leerling door een filmpje te laten zien over het land van herkomst. Samen kunnen jullie bespreken hoe jullie de nieuwe leerling gaan verwelkomen. Welke taal spreken ze daar? Kan de klas een welkomstwoord in die taal leren? Of kan iedere leerling misschien één woord uit die taal leren? Wie zou de eerste dag een goed maatje willen en kunnen zijn? Wat zou verder fijn kunnen zijn voor de nieuwe klasgenoot?

Verwelkom de nieuwkomer de eerste dag al op het schoolplein. Voor de nieuwe leerling en de ouder(s) is het fijn om op die spannende dag een bekend gezicht te zien.

Andere tips voor de eerste dagen:

- Een kennismakingsspelletje waarbij aandacht besteed wordt aan het leren van elkaars namen. Ook hierbij geldt, zoals hierboven beschreven, het belang van het goed uitspreken van de namen
- Toon belangstelling voor de nieuwe leerling; maak regelmatig korte praatjes

- Toon belangstelling voor de moedertaal van de leerling en bemoedig de leerling om zijn eigen taal te gebruiken
- Koppel de leerling aan een maatje (dat eventueel dezelfde taal spreekt)
- Zorg voor rust en orde
- Maak alles zo visueel mogelijk
- Maak ruimte en tijd voor de leerling om te spelen (denk aan: de bouwhoek, de huishoek, kapla en een kleurplaat)
- Zet groepsvormende spelletjes in die weinig actieve taal vragen. Hierbij verwijzen we ook naar het boek 'Een nieuwkomer in je groep, zorgen voor een veilig pedagogisch klimaat' van Esther Effersen-Wiersma.



3 SENSITIEF ONDERWIJS



3.1 Traumasensitief lesgeven

De nieuwkomer die bij jou in de groep instroomt, heeft mogelijk een trauma. Wat je als leerkracht kan doen is het bieden van een veilig leerklimaat, waarin het kind weer zijn veerkracht kan herstellen en open staat voor onderwijs.

Een leerling met een trauma is een zorg voor de leerkracht die deze leerling in de klas heeft, maar ook voor het gehele schoolteam.

Lesgeven aan getraumatiseerde leerlingen kan namelijk gevoelens van verwarring, frustratie, boosheid of hulpeloosheid bij de leerkracht oproepen. Het is daarom belangrijk dat leerkrachten hun verhalen, onzekerheden en vragen bij elkaar kwijt kunnen. Soms is het nodig dat een leerling even de klas uit kan; ook dat vraagt om afspraken en afstemming op teamniveau.

Oorzaken en gevolgen van een trauma

'Een trauma kan ontstaan in situaties waarin sprake is van bedreiging van het leven of de fysieke integriteit van een kind óf van iemand die belangrijk is voor het kind' (Coppens, 2022). Het is belangrijk om je te realiseren dat een trauma op de achtergrond altijd aanwezig is. Het zorgt ervoor dat 'het alarmsysteem' van de leerling voortdurend op scherp staat. Dat kost de leerling veel energie.

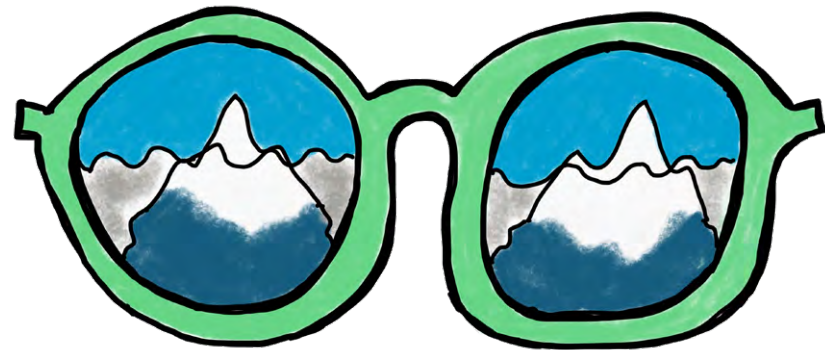
Wanneer iets in de situatie het trauma triggert, kan dat verschillende gevolgen hebben:

- Gevoelens van angst, hulpeloosheid en onmacht;
- Hartkloppingen, versnelde ademhaling, trillen, duizeligheid, verlies over controle darmen of blaas (fysieke effecten);
- Agressief, apathisch of opstandig gedrag, zich terugtrekken of juist veel controle willen houden, concentratieproblemen of impulsiviteit.

Deze gevolgen hebben een negatief effect op de leerontwikkeling van deze leerlingen. Want als een leerling zich niet kan concentreren en niet in staat is om de opdrachten te maken, gaat dit ten koste van de leerprestaties.

Het signaleren van een trauma

Elke leerling is anders en elk trauma is anders, dus ook het gedrag dat een leerling als gevolg van een trauma laat zien, is verschillend. Het is daarom geen standaard afvinklijstje. Je kunt de lijst op pagina 21 gebruiken om in kaart te brengen welke en hoeveel signalen je ziet.



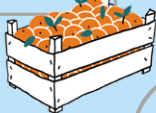
de traumabril

Handout Traumasensitief Lesgeven

Raampje (*window of tolerance*): iedereen heeft een raampje. Als een kind in zijn raampje zit, kan het goed mee doen in de klas en heeft het grip op zijn gedrag. Hoe breder je raampje is, des te meer het spanningsniveau kan variëren terwijl je goed blijft functioneren.

Bij te hoge stress, kan een kind buiten zijn raampje gaan. De hersenen richten zich dan op overleven. Opletten in de klas en grip hebben op je gedrag lukt dan niet. Kinderen die chronische stress ervaren hebben een heel smal raampje, waar ze snel uit schieten.

Triggers: tijdens een traumatische gebeurtenis geeft het brein alles wat dan wordt waargenomen het etiket 'gevaarlijk'. Een geur, geluid of plek kan zo een trigger worden: wanneer het waargenomen wordt in een andere situatie, roept het opnieuw een stressreactie op. Een kind is zich hier vaak niet van bewust.



Stressreacties houden langer aan omdat getraumatiseerde kinderen moeite hebben met het **reguleren van emoties**.

Controle over het eigen gedrag **verliezen**.

Wat gebeurt er als getraumatiseerde kinderen uit hun **raampje** gaan?

Hyper- en hypoarousal: verdedigingsmechanismen van de hersenen in een stressvolle situatie.



Hyperarousal: vechten of vluchten. Onrustig, gespannen spieren, luidruchtig, agressief, alert



Hypoarousal: bevroren, het lichaam bereidt zich voor op een negatieve gebeurtenis. Slappe spieren, lage hartslag en lichaamstemperatuur



Dissociatie: de hersenen koppelen gevoelens en lichamelijke sensaties los van het actieve bewustzijn. Deze worden op dit moment dan ook niet bewust ervaren.

TRAUMASENSITIEF LESGEVEN

Wat kun je doen als een kind buiten zijn raampje gaat?

Blijf zelf kalm, haal rustig adem en praat ook rustig.

Vraag het kind niet of het je aankijkt, dat verhoogt de stress juist vaak.



Het kind heeft jou nodig om zijn stress te reguleren en weer in zijn raampje te komen. Ook als het kind reageert met hypoarousal en daardoor juist niet opvalt.

Wees een co-regulator en gebruik het steunplan.

Kies voor een time-in in plaats van een time-out.

Vergeet niet voor jezelf te zorgen.

Probeer het kind te begrijpen door onder het topje van de ijsberg te kijken. Realiseer je dat het gedrag van het kind een stressreactie kan zijn waar hij geen grip op heeft.



Het topje van de **ijsberg** is wat je ziet: het gedrag van je kind (bijvoorbeeld boos of agressief). Wat daar onder ligt zie je niet meteen: de gevoelens, gedachten, verwachtingen en overtuigingen van je kind (bijvoorbeeld angst en wantrouwen). Denk aan de onzichtbare koffer!

Opvattingen en verwachtingen over zichzelf, anderen en de wereld in het algemeen dragen getraumatiseerde kinderen in een **onzichtbare koffer** met zich mee. De inhoud is niet direct zichtbaar, maar beïnvloedt hun gedrag, gevoelens, gedachten en verwachtingen.



Elke nieuwe positieve ervaring en elk goed voorbeeld helpt het kind bij het aanmaken en versterken van nieuwe paden. Als je nog geen verandering ziet wil dat niet zeggen dat geen nieuwe paden worden aangelegd. Blijf hoopvol, koester alle kleine stapjes en heb geduld.



Gevoelsymptomen:

De leerling...

- Voelt emotioneel niks
- Vindt zichzelf niet leuk
- Heeft negatieve gedachten
- Heeft angst- en paniekaanvallen
- Voelt zich depressief of verdrietig
- Voelt zich niet verbonden met anderen
- Kan plotseling overvallen worden door emoties

Fysieke symptomen

De leerling...

- Heeft vaak buikpijn
- Heeft last van hoofdpijn of duizeligheid
- Heeft last van zweten van handen en lichaam
- Heeft moeite met ademen of ademt heel snel
- Heeft moeite om zich te ontspannen
- Heeft rug-, nek- en schouderklachten
- Begint te trillen of voelt slapheid in zijn benen
- Eet te veel of te weinig
- Valt af en toe flauw of dreigt dat te doen

Gedragssymptomen

De leerling...

- Voelt schuld, schaamte of berouw
- Heeft last van moodswings, boosheid, irritatie of verzet
- Heeft moeite om zich dingen te herinneren, zoals instructies, afspraken en regels
- Voelt zich wanhopig en laat gemakkelijk 'het hoofd hangen'
- Doet aan zelfbeschadiging of geeft aan die neiging te hebben
- Heeft last van herinneringen die stress oproepen, nachtmerries of flashbacks
- Heeft moeite om zich te concentreren
- Heeft slaapproblemen
- Heeft uitstelgedrag
- Trekt zich terug in gezelschap en zondert zich af
- Is vaak hyperalert en schrikt snel
- Heeft moeite om anderen te vertrouwen
- Heeft geen belangstelling meer voor alledaagse dingen
- Klaagt vaak over ogenschijnlijk onbenullige pijntjes

Deze lijst kan hulp bieden bij het bespreken van je zorgen met bijvoorbeeld de ib'er, ouders, maatschappelijk werk enzovoort. Er is geen norm verbonden aan deze lijst. Soms kunnen enkele gesignaleerde zaken al reden zijn voor verdere bespreking of verwijzing, bijvoorbeeld als de signalen heel ernstig zijn.



Bedenk ook dat niet elke ingrijpende gebeurtenis leidt tot een trauma. Bepaalde factoren vergroten het risico:

- Jonge leeftijd en/of lage ontwikkelingsleeftijd;
- Slachtoffer of getuige zijn (geweest) van geweld tussen mensen;
- Verlies van een gehechtheidspersoon;
- Gebrek aan sociale steun.

Bieden van een veilig leerklimaat

Als leerkracht ben je geen therapeut en kun je het trauma van een leerling niet wegnemen. Voor de verwerking van het trauma zal de leerling verwezen moeten worden, maar als je een leerling met een trauma of een vermoeden daarvan in de klas hebt, kun je daar wel op anticiperen door traumasensitief les te geven. Traumasensitief lesgeven houdt in dat je extra oog hebt voor het creëren van een veilige schoolsituatie, waarin een kind zich vertrouwd kan voelen. Daarmee bied je het kind kansen om positieve ervaringen op te doen en (opnieuw) vertrouwensrelaties op te bouwen. Zo kun je de veerkracht van een kind stapje voor stapje vergroten en daarmee de kans om tot leren te komen herstellen.

Tips:

- Toon oprechte interesse, maak oogcontact, neem de tijd voor deze leerling en geef het de ruimte om (uit) te spreken. Laat merken dat de leerling een toegevoegde waarde heeft in de groep. Laat de leerling vertellen over eigen land, taal en cultuur;
- Geef de leerling een strategische plek in het klaslokaal,

zodat je verbaal én non-verbaal makkelijk contact kan maken en de leerling de klas goed kan overzien.

Geef de leerling hierin een keuze. Voor de ene leerling voelt het bijvoorbeeld veilig om dichtbij de deur te zitten, voor de ander juist niet. Voorkom dat je de leerling van achteren benadert: dit kan voor de leerling ongemakkelijk voelen. Raak de leerling ook niet zomaar aan en voorkom dat je over de leerling heen hangt;

- Wees voorspelbaar;
- Handhaaf gangbare afspraken zoals altijd, maar begrens 'met liefde en begrip'. Dat wil zeggen: straf niet, zet de leerling niet uit de klas, maar praat met de leerling op een rustig (naschools) moment. Leg vriendelijk maar beslist uit dat bepaald gedrag niet acceptabel is; maak ook een plan met de leerling wat hij kan doen en welke ondersteuning hij nodig heeft als de spanning te veel oploopt;



- Ondersteun de leerling bij het (opnieuw) bouwen aan relaties met klasgenoten. Je kunt hierbij helpen door een maatje te koppelen aan de nieuwe leerling. Observeer regelmatig hoe dit verloopt;
- Stimuleer gezamenlijk een buitenspel dat de kans op aansluiting bij de groep vergroot. Niet alle spellen zijn even geschikt voor een kind met een mogelijk trauma. Zo kan verstoppertje spelen of een spel met 'winnen of verliezen' niet veilig aanvoelen. Als leerkracht kun je voorafgaand aan de pauze met de klas bespreken welk gezamenlijk buitenspel er gespeeld gaat worden;
- Vermijden en/of reguleren van stress;
- Alledaagse geluiden (bijvoorbeeld sirenes, alarmen, deuren die hard dichtvallen enzovoort), geuren, beelden (op tv) of opmerkingen van klasgenoten kunnen voor een leerling met een trauma een trigger zijn. Triggers leveren stress op. Traumasensitief lesgeven houdt in dat je je bewust bent van triggers die mogelijk voorkomen. Als er toch stress ontstaat, moeten er mogelijkheden zijn voor de leerling om deze stress te reguleren.

Tips om stress te vermijden en/of te reguleren:

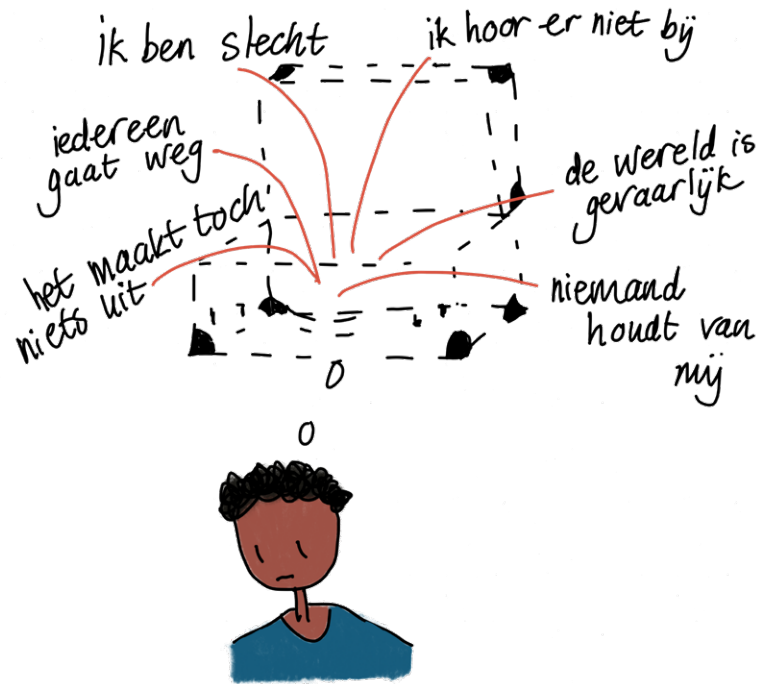
- Geef leerlingen ruimte om te tekenen en te spelen en hierbij hun eigen taal te gebruiken;
- Laat het kind iets vertrouwds meenemen van huis, bijvoorbeeld een knuffel;
- Zorg ervoor dat de leerling zo veel mogelijk met steeds dezelfde leerkrachten en/of onderwijsassistenten werkt;
- Zorg voor een time-in plek waar de leerling zich in de klas kan terugtrekken.

Nabij zijn als het toch 'mis' gaat

Ondanks een veilig klimaat en het voorkomen van triggers, kan het gebeuren dat de leerling toch last krijgt van zijn trauma.

Het belangrijkste wat je kan doen als leerkracht is nabijheid bieden:

- Toon begrip;
- Bied hulp bij het reguleren van emoties;



- Geef een time-in (time-out waarbij de leerling in de klas blijft) bij heftig gedrag;
- Verlies geen geduld; blijf kalm en vriendelijk;
- Zorg dat je ondanks het lastige gedrag in contact blijft met de leerling. Zet de leerling dus niet buiten het lokaal.

Probeer als leerkracht door de 'traumabril' te kijken en bedenken dat bepaald gedrag ergens vandaan komt. Voor meer kennis over dit onderwerp raden we het volgen van een training 'Traumasensitief Onderwijs' aan. Hierin wordt breder en dieper ingegaan op al het bovenstaande. Daarnaast adviseren wij om de hand-out 'Traumasensitief lesgeven' van Leony Coppens op te hangen in de teamkamer en in je klaslokaal (zie [Bijlage 3](#)).

3.2 Cultuursensitief werken

Naast traumasensitief lesgeven, willen we ook extra aandacht besteden aan cultuursensitief werken.

Dit houdt in dat je rekening houdt met de culturele achtergrond en waarden van de leerlingen in je klas, hun ouders en ook die van jezelf. Wat zijn je eigen normen en waarden? Wat is voor jou belangrijk? Probeer daarnaast ook met een open blik te kijken naar wat voor een ander belangrijk is. Hierbij is het soms nodig om je aanname los te laten over dat wat voor jou belangrijk is, ook belangrijk is voor een ander. Wees nieuwsgierig en ga in gesprek met leerlingen en ouders. Wat is belangrijk in hun leven en wat krijgen ze van huis uit mee? In welke mate komt dit overeen met wat we hier in ons (school)systeem gewend zijn? Er zullen overeenkomsten en verschillen zijn die jullie samen

ontdekken. Welke universele waarden binden jullie? Denk aan veiligheid, liefde en gastvrijheid. Ook verschillen mogen er zijn. Het gaat er niet om dat je alle verschillen boven tafel krijgt, maar dat je je realiseert dat ze er zijn.

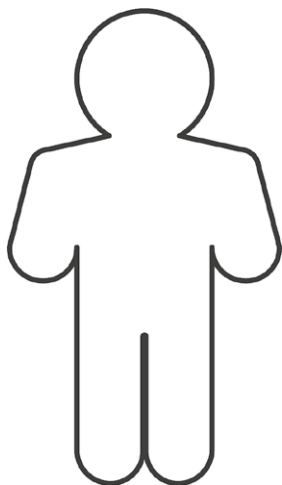
Denk hierbij aan het verschil in hoe een taal in elkaar zit en wat dit doet met de communicatie of de insteek van oudergesprekken en het belang dat wij hier in Nederland aan hechten.

Een ander voorbeeld is voeding. Waar veel Nederlanders gewend zijn aan een boterham als lunch, zijn mensen uit veel andere landen gewend aan meer afwisseling, vaker warm eten enzovoort. Verbaas je er dus niet over als een leerling bijvoorbeeld rijst met kip in zijn lunchtrommel heeft.

Tot slot iets over slaaproutines. Hier zijn we gewend dat kinderen gemiddeld tussen 19.00 en 20.00 uur naar bed gaan en dat kinderen 's middags niet slapen. Toch zijn er veel landen waar overdag ook geslapen wordt (denk aan de siësta in Zuid-Europa of landen in West-Azië) en zowel volwassenen als kinderen 's avonds een andere routine hebben. Zolang een kind nog steeds genoeg uren slaapt op een dag en wel met energie in de klas zit, kun je je afvragen of de specifieke bedtijd van belang is.

Taalportret

Bedenk welke talen/dialecten jij met je familie, vrienden, buren, leerkrachten, etc. spreekt en welke talen je leuk vindt of misschien nog zou willen leren. Welke kleuren vind je bij deze talen passen? Bijvoorbeeld de taal voor liefde is rood en zit in je hart, de Engelse taal is blauw en zit in je arm. Kleur het onderstaande poppetje zo in dat al jouw talen erin voorkomen. In de legenda naast het poppetje geef je aan welke kleur voor welke taal staat. In de regels bij 'toelichting' kun je meer uitleg geven over je talen en kleuren.

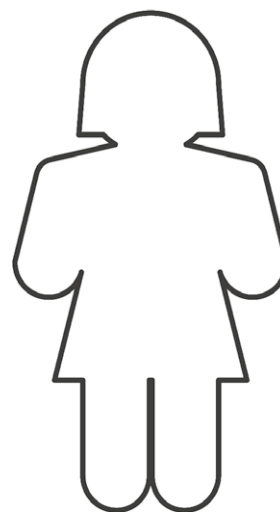


Legenda	
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=

Toelichting

Taalportret

Bedenk welke talen/dialecten jij met je familie, vrienden, buren, leerkrachten, etc. spreekt en welke talen je leuk vindt of misschien nog zou willen leren. Welke kleuren vind je bij deze talen passen? Bijvoorbeeld de taal voor liefde is rood en zit in je hart, de Engelse taal is blauw en zit in je arm. Kleur het onderstaande poppetje zo in dat al jouw talen erin voorkomen. In de legenda naast het poppetje geef je aan welke kleur voor welke taal staat. In de regels bij 'toelichting' kun je meer uitleg geven over je talen en kleuren.



Legenda	
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=
	=

Toelichting



4 MEERTALIGHEID



Je bent meertalig als je twee of meer talen beheerst; dat wil zeggen dat je de talen redelijk goed moet kennen en regelmatig moet gebruiken.

Het belang van het gebruik van de moedertaal

De Canadese onderwijskundige Jim Cummins stelde al in 1979 dat vaardigheid in de tweede taal afhankelijk is van de vaardigheid in de eerste taal. Ook blijkt uit een meta-analyse (Prevoo et al., 2016) dat mondelinge taalvaardigheid in niet alleen het Nederlands, maar ook de thuistaal een significante voorspeller is van schoolsucces.

Als kinderen tweetalig opgroeien, zit de moedertaal het leren van het Nederlands niet in de weg. Cummins legt dit uit aan de hand van 'de ijsbergtheorie'. De twee ijsbergen op de illustratie (zie pagina 28) verbeelden de twee talen waarmee tweetalige kinderen opgroeien. Dit kunnen ook drie of meerdere ijsbergen zijn, afhankelijk van het aantal talen waarmee het kind opgroeit. Tweetalige kinderen zullen soms iets meer moeite hebben om op een woord te komen, omdat ze twee taalsystemen in hun hoofd hebben. Deze twee systemen zijn echter niet van elkaar te scheiden; ze overlappen elkaar gedeeltelijk. De input van de talen die kinderen leren komt terecht in een gemeenschappelijk kennisreservoir ('Common Underlying Proficiency'). Dit maakt dat je bij het aanleren van een tweede taal verder bouwt op de fundamenteën van de eerste taal die al aanwezig zijn in dit kennisreservoir. Om het kennisreservoir te vullen, is het daarom van belang dat ouders met hun kinderen in de taal spreken die zij het beste beheersen.

De waarde van het inzetten van de moedertaal

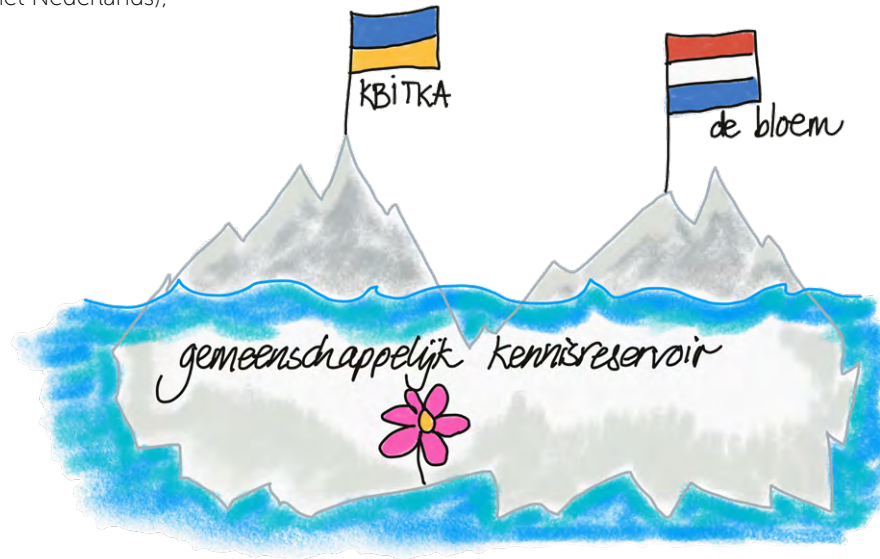
Veiligheid is een voorwaarde voor leren. Als wij als leerkrachten interesse tonen in de cultuur, identiteit en de moedertaal van de leerlingen (culturele sensitiviteit), verhoogt dit het welbevinden en zelfvertrouwen van de leerlingen. Dit heeft vervolgens een positief effect op de leerprestaties.

De moedertaal kan als hefboom worden gebruikt om een nieuwe taal te leren. Een goed ontwikkelde woordenschat in de eigen taal én het mogen inzetten van de eigen taal, ondersteunt en versnelt het leren van het Nederlands. Het Nederlands leren blijft het doel, maar zorg er wel voor dat de moedertaal een plek krijgt in de klas. Gebruik de moedertaal als bron om nieuwe informatie te begrijpen en als brug naar de nieuwe taal. Onderzoek wijst uit dat de resultaten positief zijn als de moedertaal wordt ingezet: er is minder schooluitval, er zijn betere prestaties en er is meer welbevinden.



Tips om ruimte te geven aan meertaligheid:

- Nieuwe leerlingen verwelkomen met een liedje of welkomstwoord in hun eigen taal;
- Weekendverhalen: TweePraat in de eigen taal;
- Tijdens vrije momenten toelaten dat de leerlingen in hun eigen taal praten;
- De leerlingen een 'Taalportret' laten invullen (zie Bijlage 4);
- Leerlingen aan elkaar koppelen om te overleggen in hun eigen taal;
- Schrijfopdrachten in hun eigen taal;
- Leesteksten eerst in de eigen taal laten lezen (tip: de websites/apps DeepL en Google Translate inzetten);
- Werkstukken in de eigen taal laten schrijven (daarna evt. vertalen naar het Nederlands);
- Bij rekenen: een som laten uitrekenen op een manier die ze in hun eigen land hebben geleerd;
- Opdrachten voor thuis meegeven om samen met de ouders te maken (in de moedertaal en in het Nederlands);
- Als school een collectie anderstalige boeken aanschaffen;
- Leerlingen stimuleren om thuis én op school boeken te lezen in hun eigen taal;
- Ouders stimuleren om thuis voor te lezen in hun eigen taal;
- Ouders uitnodigen op school om (in kleine groepjes) voor te lezen in hun eigen taal;
- De aflevering [Tweetaligheid](#) van Het Klokhuis bekijken met je klas.



Didactiek & methodiek

 Taalaanbod, interactie & feedback

 De NT2-didactiek

 Klankonderwijs

 Het boek 'Zien is snappen'

 Woordenschatonderwijs

5 TAALAAANBOD, INTERACTIE & FEEDBACK



Nieuwkomers moeten veel taal horen (taal-aanbod) en veel aan gesprekken deelnemen (interactie). Op die manier kunnen ze veel van het Nederlands opsteken. Dat taalaanbod en die interactie moeten wel aan bepaalde eisen voldoen. Het taalaanbod binnen de school is belangrijk, omdat het soms het enige aanbod in het Nederlands is dat deze leerlingen krijgen. Het gaat dan niet alleen om situaties waarin het leren van de taal centraal staat (zoals in de lessen taal, lezen en schrijven) maar ook om alle andere momenten en lessen waarin taal gebruikt wordt en kinderen 'al doende' taal oppikken (taalverwerving). Binnen de school moet elk taalaanbod kwaliteit hebben. Daarnaast moet er veel aanbod zijn. Een nieuwkomer heeft dus eigenlijk niet zoveel aan een 'stille klas'. Er moet juist volop sprake zijn van interactie!

5.1 Taalaanbod

Aandachtspunten voor de vorm

- Hanteer een ietwat langzaam spreektempo door de woorden los van elkaar uit te spreken en goed te articuleren. Let wel: goed articuleren betekent niet overdreven langzaam en heel luid spreken!
- Leg nadruk op de belangrijke woorden in een zin: 'Ga je morgen naar de dokter?' Probeer te voorkomen dat je zelf 'krom Nederlands' gaat praten, zoals: 'Morgen dokter?'
- Herhaal en herformuleer (parafraseer). Wanneer een zin of vraag niet wordt begrepen, zoek dan naar woorden die de leerling misschien wel kent: 'Hoe heet dat meisje?' 'Wat is de naam van het meisje?'
- Zet het onderwerp voorop (topicalisatie), zodat de leerling gefocust wordt op hetgeen waarover je het wilt hebben: 'De zwemles. Hoe was de zwemles?'
- Zorg voor contextuele inbedding. Dat kan een afbeelding of voorwerp zijn waar tijdens het voorlezen of vertellen naar gewezen en gekeken kan worden (non-verbale context).
- Let op de woordkeuze en het gebruik van figuurlijk taalgebruik. Uitspraken als: 'Ga je gang' of de vraag 'Wat is er aan de hand?' kunnen heel letterlijk worden genomen.
- Verbeter taaluitingen van leerlingen. Doe dit alleen expliciet bij hardnekkige fouten of als leerlingen om uitleg vragen. Kies vooral voor impliciet verbeteren.
- Zorg voor veel herhaling van woorden en zinnen.

Aandachtspunten voor de inhoud

Koppel taalaanbod aan een duidelijke context. In de beginfase van het taalverwervingsproces moet de context dichtbij zijn: het hier en nu, het voorwerp dat voor je ligt of de (vertel)plaat of film op het digibord. Later, wanneer de taalvaardigheid groter is, kunnen onderwerpen die verder van het kind afstaan worden besproken.



Aandachtspunten voor de functie van taal

Taal heeft meestal een communicatieve, sociale functie. Binnen het onderwijs heeft taal ook een cognitieve functie. Met behulp van de taal kunnen we beelden, ideeën en kennis oproepen en bespreken. Taal is daarmee ook gekoppeld aan denkprocessen. Wie de taal niet beheerst, komt niet alleen in een sociaal isolement, maar ondervindt ook problemen op school.

Oudere nieuwkomers kennen al veel concepten ten aanzien van de wereld, maar kennen de bijbehorende Nederlandse woorden en begrippen nog niet. De cognitieve kennis en ontwikkeling van deze leerlingen moet dan ook niet beoordeeld worden door of afgeleid worden van het taalniveau!

Taal en cultuur

Het Nederlands is een erg verzoekende taal: 'Wil je...?', 'Zou je...?', 'Mag ik...?' enzovoort. Niet alle talen zitten zo in elkaar. Sommige talen zijn erg directief, wat hier als respectloos gedrag gezien kan worden. Mensen (ouders) en leerlingen waarvan de moedertaal erg directief is, vertalen bij het leren van een nieuwe taal eerst woorden en zinnen letterlijk. Dit betekent dat zinnen (voor ons) soms erg direct naar buiten komen, terwijl de ander in de veronderstelling is dat hij juist zijn best doet om in het Nederlands te communiceren. Door je hier bewust van te zijn kunnen al veel miscommunicaties vermeden worden.

5.2 Interactie

Deelname aan interactie stimuleert het taalverwervingsproces meer dan alleen luisteren (overigens wel met inachtneming van de stille periode!).

Kenmerken van interactie die de taalverwerving stimuleren:

- Bespreek begrijpelijke en interessante onderwerpen. Bespreek ze op een manier waardoor nieuwkomers mee kunnen praten. Zorg voor voldoende context.
- Stel verschillende soorten vragen. Pas de vragen aan aan de taalvaardigheid van de leerling. Bouw op in moeilijkheid: aanwijsvragen (geen taalproductie); ja/nee- en waar/niet waar-vragen; meerkeuzevragen; hoe- en wat-vragen en uiteindelijk open vragen;
- Stimuleer het geven van antwoord/reactie. De leerling heeft niet altijd meteen de reactie die je als leerkracht verwacht of wilt horen. Stimuleer de leerling om het te blijven proberen door het geven van positieve respons en laat merken dat je luistert.

5.3 Feedback

Feedback is een middel om de kwaliteit van de uiting te verhogen. Feedback kan gericht zijn op de inhoud, maar ook op de vorm van de taal.

Er zijn 5 feedback strategieën:

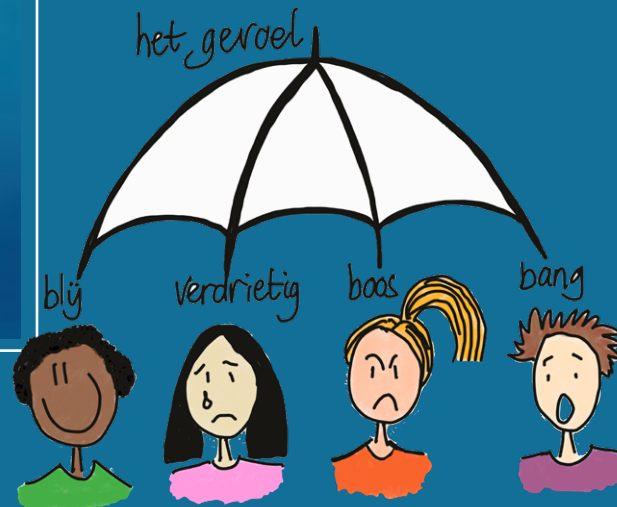
- Bevestigen ('Ja', 'Klopt', 'Goed zo!', 'Ga door');
- Vragen om verduidelijking ('Wat bedoel je precies?');
- Verbeteren van de vorm (herhalen met de juiste woord- en zinsbouw);
- Uitbreiden op inhoud;
- Ordenen en samenvatten.

6 De NT2-didactiek



De NT2-didactiek van Josée Coenen (auteur van o.a. 'Zien is snappen') bestaat uit vijf stappen waarin anderstalige leerlingen hun kennis van bijvoorbeeld klanken, woorden of zinnen op kunnen bouwen.

De stappen zijn onderverdeeld in een receptieve fase (Stap 1 en 2), een reproductieve fase (Stap 3) en een productieve fase (Stap 4 en 5) en lopen dus op in moeilijkheidsgraad. Er wordt toegevoegd naar de vijfde stap; bij deze stap kunnen de leerlingen het geleerde zelf toepassen.



Hieronder zijn de stappen van de NT2-didactiek schematisch weergegeven:

DE STAPPEN VAN DE NT2-DIDACTIEK		
Fase RECEPTIEF		
Stap 1	Leraar of boek biedt een woord* aan.	De leerlingen luisteren of lezen.
Stap 2	Leraar of boek biedt een woord* aan.	De leerlingen doen iets: ze wijzen aan of pakken iets. Schriftelijk: leerlingen maken een keuze uit gegeven woorden.
Fase REPRODUCTIEF		
Stap 3	Leraar of boek biedt een woord* aan.	De leerlingen zeggen het woord* na of schrijven het woord* over.
Fase PRODUCTIEF		
Stap 4	Leraar vraagt n.a.v. een woord* iets of geeft een woordenschat- of taal oefening.	De leerlingen geven antwoord of leerlingen vullen antwoord in.
Stap 5	Leraar of boek geeft begin van een opdracht.	De leerlingen vragen/antwoorden zelf en/of noteren het antwoord schriftelijk.

NB 1: Als de methode bepaalde stappen niet aanbiedt (bijv. Stap 1), dan moet de leraar die zelf creëren. Het is verder van belang dat een tekst of een instructie minimaal 90% bekende woorden bevat (of anders zeer goed contextuele ondersteuning biedt).

Voor NT2-leerlingen is het heel zinvol om lessen volgens de stappen van de NT2-didactiek aan te bieden. Echter zijn de meeste reguliere taalmethodes hier niet op ingespeeld.

Er wordt bijvoorbeeld vaak voorbijgegaan aan Stap 2 en 3.

Het is belangrijk dat je je hier als leerkracht bewust van bent.

De nieuwkomer in je groep zal hierdoor (nog) niet altijd in staat zijn om de reguliere lessen te volgen en alle opdrachten te kunnen maken.

Je kunt de les 'NT2-proof' maken door bepaalde stappen toe te voegen. Bedenk dat de nieuwkomer veel instructie en herhaling nodig heeft. Het is ook zeker zinvol om veel dingen voor te zeggen, de leerling te laten 'spieken' of bepaalde lesonderdelen te schrappen. In [deze video](#) ('Op weg naar NT2 proof, de taalmethode') is te zien is hoe een leerkracht een taalles volgens de stappen van de NT2-didactiek geeft.

In [Bijlage 5](#) vind je een voorbeeld van een (lees)les die NT2-proof is gemaakt. We hopen je hiermee te inspireren om zelf ook eens een les kritisch te bekijken en waar nodig 'NT2-proof' te maken.

NB 2: Het hangt af van de leeftijd en de gevorderdheid van de leerling hoe de precieze aanbieding en verwerking eruit kan zien en met welke stap er begonnen wordt.

* Lees voor 'woord' ook: een klank, een constructie, voorvoegsel of achtervoegsel, een uitdrukking, een zin, een combinatie van, een tekst enz.

Voorbeeld van het NT2-proof maken van een (lees)les

Uit: Vello Lezen Kim-versie - Kern 4 Dag 7 Werkblad 16 v/m 18



- ❖ Stap 1 wordt deels aangeboden.
- ❖ Maar de instructie gaat te snel.
- ❖ Stap 2/3 worden overgeslagen.

NT2-proof:

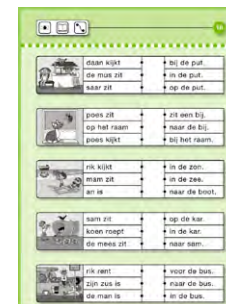
- ❖ De leerkracht benoemt de woorden en vertelt daarbij of de 'u' te horen is en waar de 'u' te horen is (gedegen Stap 1).
- ❖ De leerkracht zegt: 'Wijs aan op het werkblad: juf. Daar hoor ik de 'u' in het midden.' (Stap 2)
- ❖ De leerkracht zegt de woorden nogmaals voor en de leerlingen mogen de woorden nazeggen (Stap 3).
- ❖ De leerlingen zullen nu beter in staat zijn dit werkblad (zelfstandig) te maken.

Extra hulpmiddelen:

- ❖ Het digitale Opzoekboek
- ❖ Het schriftelijke Opzoekboek



- ❖ Visuele discriminatie: de leerling zoekt en omcirkelt de letter.
- ❖ Dit is een Stap 2 → dit kunnen de leerlingen.



- ❖ Er vindt geen instructie plaats.
- ❖ Van de leerlingen wordt verwacht dat ze dit blad zelfstandig kunnen maken.
- ❖ Dit werkblad is een Stap 2/4 combinatie.
- ❖ Voor NT2-leerlingen zit de moeilijkheid in de betekenis van de voorzetsels.

NT2-proof:

- ❖ Het aanbieden van de voorzetsels 'bij', 'in', 'op', 'naar' en 'voor' m.b.v. een doos en een "paard": 'Het paard staat bij de doos', 'Het paard staat op de doos' enz. (Stap 1)
- ❖ De leerkracht geeft opdrachten en de leerlingen voeren die uit: 'Ga voor je tafel staan', 'Leg je potlood in je la' enz. (Stap 2)
- ❖ De leerkracht herhaalt de zinnen van Stap 1 en de leerlingen zeggen na. Vervolgens kan het werkblad erbij gepakt worden. De leerkracht legt de bedoeling uit en zegt de zinnen voor (en wijst aan op het plaatje), de leerlingen zeggen na: 'Zeg maar na: Daan kijkt in de put.' (Stap 3)
- ❖ Je kan er bij Stap 3 voor kiezen om de leerlingen direct het lijntje te laten trekken en zodoende het werkblad klassikaal te maken.

Extra hulpmiddel als de leerlingen het zelfstandig maken:

- ❖ Een 'spiekblad' (A3) met de juiste antwoorden ophangen.



Een klankles volgens de stappen van de NT2-didactiek:



Stap 1 (receptief):

De leerkracht laat de nieuwe klank zien op de klankposter en zegt: 'Vandaag gaan we de klank /./ van het woord '....' leren. Ik zeg de /./ (wijs op de symbolenposter voor spreken en luisteren 'de mond' aan) en ik hoor de /./ (wijs op de symbolenposter 'het oor' aan). De leerkracht spreekt nogmaals de klank overdreven uit. Hierbij wordt ook naar de mondstand gewezen. De leerkracht vertelt nogmaals het woord waar de klank in zit (zie afbeelding op de klankposter) en vertelt of je de klank *vooraan*, *in het midden* of *achteraan* hoort. De leerlingen luisteren (passieve oefening).

Stap 2 (receptief):

Stijgen/dalen (passieve oefening). De leerkracht noemt een reeks met (thematische) woorden. De leerlingen gaan staan (stijgen) bij een bepaald woord waar de klank in zit. Dit is telkens hetzelfde woord. Bij de andere woorden gaan ze zitten (dalen). Deze oefening kun je herhalen met een reeks namen. De leerlingen gaan staan bij een bepaalde naam waar de klank in zit. Vervolgens wordt dit spelletje nog een keer gedaan, maar dan met losse klanken. De leerlingen gaan nu staan als ze de aangeleerde klank horen. Zorg ervoor dat de genoemde klanken in dezelfde categorie vallen. Dus als je de /oe/ aanbiedt, noem je in de reeks ook /ui/, /eu/, /ie/ enz. Varieer ook eens door de leerlingen te laten klappen of stampen i.p.v. op te laten staan.

Stap 3 (reproductief):

De leerkracht zegt de klank voor, de leerlingen zeggen de klank na. Ondertussen kijken de leerlingen in een spiegelkje om de mondstand te kunnen zien. De leerkracht blijft de juiste mondstand benadrukken. Op deze manier wordt eerst de aangeleerde klank een paar keer nagezegd (klassikaal en individueel) en daarna worden verschillende woorden waar de klank in voorkomt nagezegd (actieve oefening).

Stap 4 (productief):

De leerkracht vraagt of de leerlingen zelf al woorden kennen waar de aangeleerde klank in voorkomt (actieve oefening). De leerkracht vraagt of ze de klank *vooraan*, *in het midden* of *achteraan* horen. Er kunnen ook (coöperatieve) spelletjes gespeeld worden waarbij de klank wordt geoefend. Tot slot kan het knipblad (in het klankschrift) gemaakt worden.

Stap 5 (productief):

De leerlingen gebruiken de aangeboden klank in spontaan taalgebruik.



Voor download PDF

7 Klankonderwijs



Nederlandstalige kinderen beschikken van huis uit al over een fonologisch bewustzijn (het verstaan en uitspreken van Nederlandse klanken) en werken op school aan een fonemisch bewustzijn (het onderscheiden van klanken in woorden). Van veel anderstalige kinderen die op de basisschool komen, wordt verwacht dat ze zich de Nederlandse klanken al eigen hebben gemaakt. Dit is veelal niet het geval. Klanken kunnen per taal verschillen en bepaalde Nederlandse klanken bestaan niet in andere talen. Het is dan ook belangrijk dat er met nieuwkomers eerst aan het fonologisch bewustzijn gewerkt wordt en daarna pas aan het fonemisch bewustzijn.

Het leren van de Nederlandse klanken:

- Is noodzakelijk voor het verstaan en spreken van woorden, van woorddelen, van zinnen en van teksten;
- Is voorwaardelijk voor het leren lezen in het Nederlands;
- Is voorwaardelijk voor het juist spellen in het Nederlands.

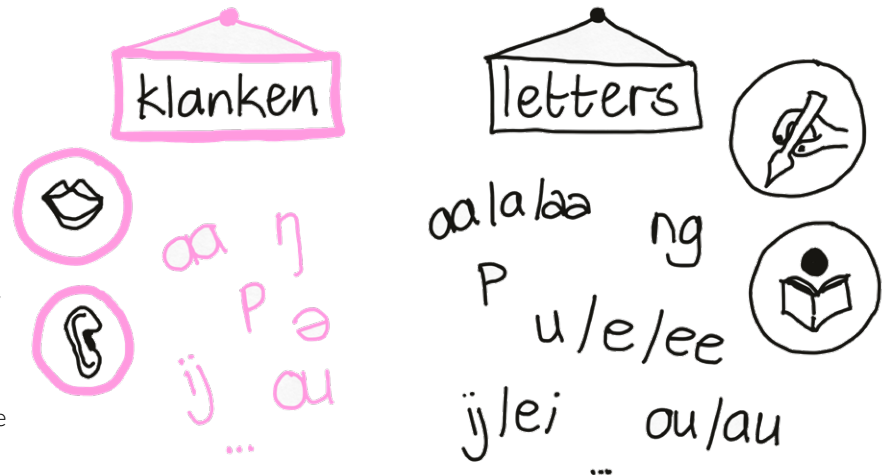
Het verschil in klank en letter is een belangrijke voorwaarde om te leren lezen. Een klank zeg je en hoor je en een letter schrijf je en lees je. Wij raden aan om in groep 1 t/m 3 eerst de klanken aan te bieden en vervolgens de koppeling naar de letters te maken. Een klankles neemt ongeveer 10 tot 15 minuten tijd in beslag en in [Bijlage 6](#) wordt uitgelegd hoe je een klankles kan geven volgens de stappen van de NT2-didactiek.

Enkele tips bij het geven van een klankles:

- Leer de kinderen dat een klank iets anders is dan een letter;
- Bied de klanken aan in het roze en de letters in het zwart;
- Bied de klanken altijd in woorden aan;
- Gebruik de symbolenposter voor 'spreken' en 'luisteren' (te vinden in het boek 'Zien is snappen'; zie [Hoofdstuk 8](#));
- Wijs bij het aanbieden van de klanken altijd op de mondstand en maak hierbij gebruik van spiegeltjes.

Als de Nederlandse klanken vanaf groep 1 worden onderwezen, zullen de nieuwkomers een fonologisch bewustzijn ontwikkelen. Er kan vervolgens ook aandacht worden besteed aan het fonemisch bewustzijn. In groep 3 kan de klank herhaald worden voordat er een letter wordt aangeboden. Op deze manier zal de nieuwkomer kunnen beginnen met het leren lezen.

Bedenk ook dat voor nieuwkomers in de hogere groepen bepaalde Nederlandse klanken nog lastig kunnen zijn. De uitspraak van tweeteekensklanken en lettercombinaties met klinkers als -eeuw/-ieuw/-uw blijkt vaak een struikelblok. Maar ook medeklinkers die onvoldoende worden waargenomen kunnen verkeerd worden uitgesproken (bijvoorbeeld het verschil tussen p/b). Sommige medeklinkercombinaties komen in andere talen niet voor (spr-/str-/nk/-ng). Het is dus van belang om de klanken regelmatig te blijven oefenen en als leerkracht te letten op de juiste uitspraak. Het geven van een klankles kan ook voor oudere nieuwkomers zinvol zijn.



8

Het boek 'Zien is snappen'



Het boek 'Zien is snappen' van Josée Coenen en Marije Heijdenrijk is een prachtig hulpmiddel om grip te krijgen op Nederlandse taallessen.

Het is een handreiking voor leerkrachten om met eenvoudige middelen de Nederlandse taal te onderwijzen.

Verschillende taalonderdelen komen aan bod: wanneer gebruik je de lidwoorden *de*, *het* en *een*? Hoe zit het met aanwijzende voor-naamwoorden, samenstellingen, verbuigingen, vervoegingen, klanken en letters?

Het boek bestaat uit 27 korte lesjes die 2 tot 15 minuten duren en die gemakkelijk naast of bij eigen lesmethodes ingezet kunnen worden. Er wordt specifieke leerstof voor groep 1 t/m 4 in beschreven, die voorwaardelijk is voor het onderwijs in groep 5 en hoger. De lessen zijn heel gestructureerd doordat de verschillende taalverschijnselen geïsoleerd en gevisualiseerd aangeboden worden, met behulp van eenvoudige middelen en gebaren. In 'Zien is snappen' wordt een kleurensysteem aangeleerd waarmee leerlingen op een heel eenvoudige manier de Nederlandse zinsstructuren leren. Dit kan vanaf groep 2 al toegepast worden.

Bij elk onderdeel wordt aangegeven waarom het verschijnsel belangrijk is om te onderwijzen aan anderstalige leerlingen, er wordt rekening gehouden met de mogelijke invloed van de structuur van de moedertaal op het leren van het Nederlands en per onderdeel worden de verschillende taalstadia beschreven. Bij elke les wordt uitgelegd hoe de les aangeboden kan worden, hoe de aangeboden stof ingeoefend kan worden en wat er voor de les nodig is qua materiaal. We zullen enkele belangrijke onderdelen nader toelichten.

De lidwoorden

Als we naar andere talen kijken, dan zien we dat sommige talen helemaal geen lidwoorden kennen of slechts één bepaald lidwoord. Soms kent een taal ook een andere volgorde: zelfstandig naamwoord + lidwoord. De structuur van het Nederlands kan dus moeilijk zijn voor anderstalige leerlingen. Het is dan ook belangrijk om de juiste lidwoorden bij de zelfstandige naam-

woorden aan te leren. Het Nederlands kent één lidwoord voor het onbepaald zelfstandig naamwoord, enkelvoud: *een*. Voor een bepaald zelfstandig naamwoord kent het Nederlands twee lidwoorden: *de* en *het*. *De* is het frequentste lidwoord. Daarom kun je anderstalige leerlingen het volgende aanleren: 'De meeste zelfstandige naamwoorden zijn de-woorden; alle het-woorden moet je leren!'

Tips:

- Bied alle woorden aan met het lidwoord erbij. Omdat er specifieke aandacht uitgaat naar de het-woorden, kun je als herkenningpunt een rood, rond stickertje op deze voorwerpen of op deze afbeeldingen plakken;
- Bij het aanbieden van de woorden met het lidwoord erbij kun je de kinderen ook gebaren aanleren om onderscheid te maken tussen *de* en *het*. Bij het noemen van de de-woorden laat je steeds twee vingers zien: eerst de duim voor het lidwoord en daarna de wijsvinger voor het zelfstandig naamwoord. Denk eraan dat je de vingers in de leesrichting (dus van links naar rechts) opsteekt en de klemtoon op het zelfstandig naamwoord valt. Bij het noemen van de het-woorden worden de duim en wijsvinger ook achtereenvolgens opgestoken, alleen wordt de duim nu heen en weer bewogen.
- Op een thematafel of themamuur worden de de-woorden en het-woorden van elkaar gescheiden;
- Maak in de klas gebruik van een het-woordendoos (kleuters) of laat de leerlingen een het-woordenlijst of een het-woordenschrift bijhouden (groep 3 t/m 8).



Het kleurensysteem en de zinsbouw

Als basis voor het leren van Nederlandse zinnen kun je gebruikmaken van het kleurensysteem uit 'Zien is snappen'. Met het kleurensysteem kun je (anderstalige) leerlingen eenvoudig zinsstructuren leren. Bedenk wel dat de nadruk op de betekenis ligt en niet op de grammaticale termen. De kleuren kunnen het begrijpend luisteren en lezen ondersteunen en een houvast geven bij het spreken en schrijven in hogere groepen:

- Geel** Wie? - Verwijst naar personen.
- Bruin** Wat? - Verwijst naar dieren en dingen.
- Rood** Doet? Doen? Gebeurt? - Verwijst naar handelingen.
- Paars** Waar? Waarheen? - Verwijst naar plaats en richting.
- Oranje** Wanneer? - Verwijst naar tijd.
- Groen** Hoe? - Verwijst naar bijvoeglijke naamwoorden en emoties.
Hoeveel? - Verwijst naar maten en gewichten.



De zinsvolgorde van de moedertaal van een anderstalige leerling kan anders zijn. Ook gebruiken anderstalige leerlingen vaak dezelfde type zinnen bij het spreken/schrijven. Variaties met plaatsbepalingen/tijdsbepalingen komen minder vaak voor. Ook het foutieve gebruik van het werkwoord 'gaan' is iets om in de gaten te houden: 'Gisteren ging ik dansen op het feest' in plaats van 'Gisteren danste ik op het feest'. Aandacht voor zinsstructuur is dus belangrijk!

Dit kan geoefend worden aan de hand van het kleurensysteem met behulp van gekleurde strookjes papier. Het is belangrijk om de oefeningen op te bouwen in moeilijkheidsgraad en eerst mondeling en dan pas schriftelijk aan te bieden.

Voorbeeld oefening zinsbouw:



de juf praat de hele dag

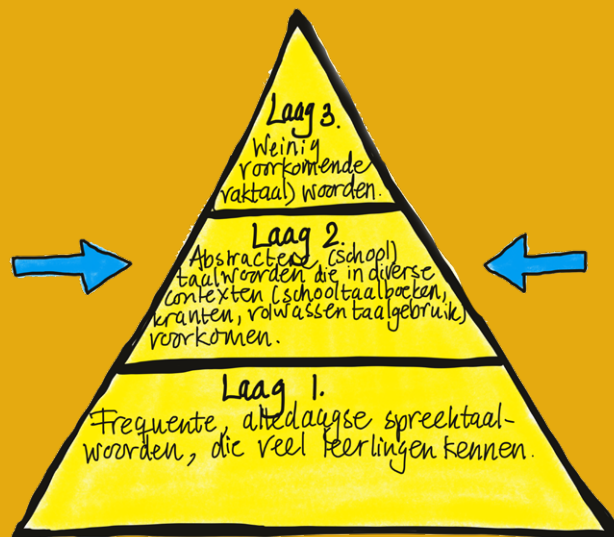
de hond rent hard door het park



9 Woordenschatonderwijs



De anderstalige leerlingen beginnen met een achterstand in hun Nederlandse woordenschat ten opzichte van hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Het vergroten van de woordenschat is cruciaal voor de verdere taalverwerving en voor goede onderwijskansen. In veel gevallen gaat het bij de uitbreiding van de Nederlandse woordenschat om het labelen van de concepten die de leerlingen al kennen in hun moedertaal.



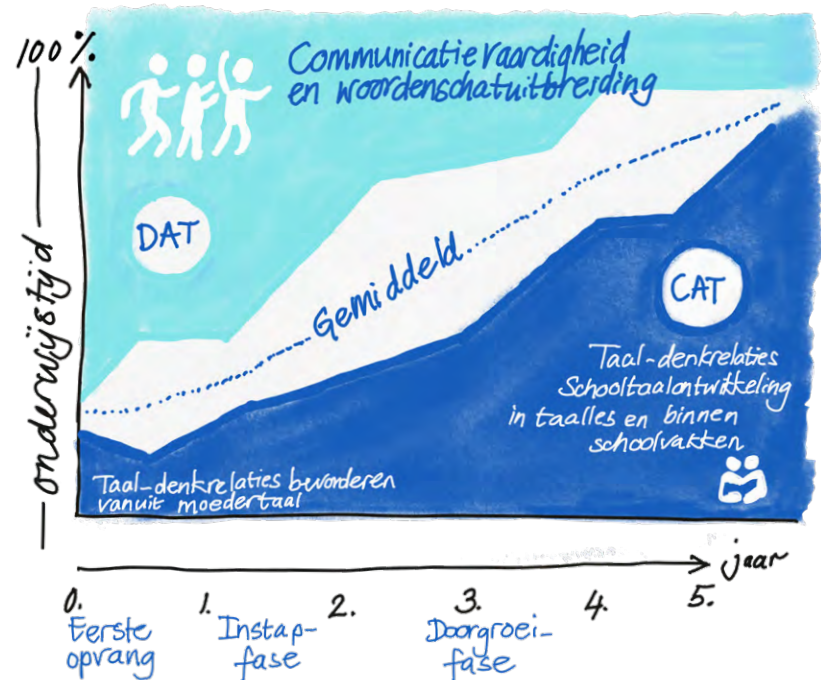
Wanneer het concept 'fruit' bijvoorbeeld bekend is in de moedertaal, hoeft er alleen maar een label opgeplakt te worden met het Nederlandse woord. Wanneer er woordenschatuitbreiding plaatsvindt in de moedertaal, werkt dit dus indirect ook door op de woordenschatuitbreiding in het Nederlands. Door een rijke taalomgeving en contact met Nederlandssprekende leerlingen wordt de Nederlandse woordenschat incidenteel (onbewust) uitgebreid. Het is voor de nieuwkomer echter ook van groot belang dat er intentioneel (doelbewust) nieuwe woorden worden aangeboden. Het doelbewust aanbieden van twintig nieuwe woorden per week is een minimum.

9.1 Van DAT naar CAT

Het leren van een nieuwe taal begint met het leren van de dagelijkse taal. Dit wordt DAT genoemd, de Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid. Deze taal gaat over het hier en nu, over concrete woorden en zinnen met een duidelijke context. Dagelijkse veelvoorkomende woorden kan je terugvinden in de [BAK-lijst](#), een basiswoordenlijst van 3000 woorden. Wanneer er een rijke taalomgeving is, duurt het ongeveer één tot twee jaar voordat een anderstalige leerling zich goed kan uiten in alledaagse, concrete situaties.

Bij het naar school gaan, wordt ook de stap naar de Cognitieve Academische Taalvaardigheid (CAT) gemaakt. Concrete taal wordt geleidelijk aan meer abstract. De taal wordt steeds nauwkeuriger en specifieker. Omdat deze ontwikkeling van DAT naar CAT meestal op school plaatsvindt, wordt CAT ook wel 'schooltaal' genoemd. Voorbeelden van DAT naar CAT zijn:

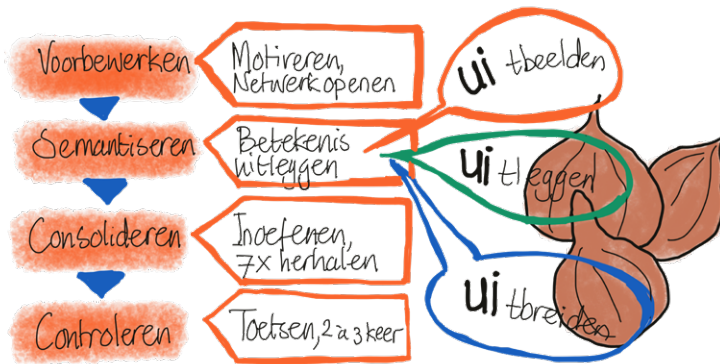
'Het wordt steeds warmer.' (DAT) → 'De temperatuur stijgt.' (CAT)
 'Hoeveel zijkanten heeft het blokje?' (DAT)
 ↓
 'Hoeveel vlakken heeft de kubus?' (CAT)
 'Iedereen is er.' (DAT) → 'Alle leerlingen zijn aanwezig.' (CAT)



Bij nieuwkomers is er extra aandacht nodig voor de ontwikkeling van DAT naar CAT, omdat bij hen de DAT in de nieuwe taal nog niet zo goed ontwikkeld is als bij hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Zij kunnen hierdoor minder goed en minder vaak terugvalen op hun dagelijkse taalvaardigheid in het Nederlands. Van de CAT moeten zij zowel het concept als het label leren. Hier is extra uitleg en tijd voor nodig. Door bijvoorbeeld pre-teaching in te zetten, kan de CAT-woordenschat gericht uitgebreid worden.

9.2 De Viertakt van Verhallen

Een didactisch model dat goed bij het aanleren van nieuwe CAT-woorden kan worden ingezet, is de Viertakt van Verhallen. Hierbij worden nieuwe woorden niet los aangeboden, maar in clusters, eventueel met behulp van grafische modellen, waardoor er samenhang en betekenis ontstaat en de nieuwe woorden beter opgeslagen kunnen worden.



De Viertakt kan binnen elke methode ingezet worden. Er wordt gewerkt in vier stappen die elkaar opvolgen: voorbereken - semantiseren - consolideren - controleren. Voor een mooi voorbeeld verwijzen we je naar [de video](#) 'Werken aan een rijke woordenschat met woordclusters'.

9.3 Scaffolding

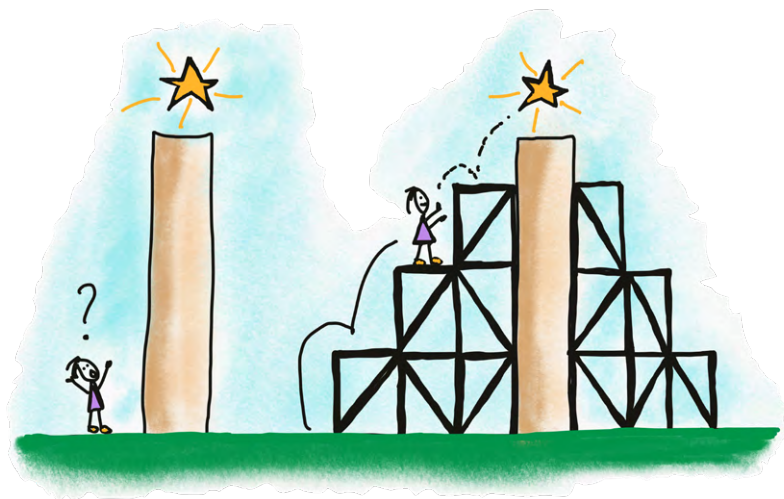
Een manier waarop leerlingen hulp op maat krijgen is door 'scaffolding'. 'Scaffold' betekent letterlijk 'steiger' en bij scaffolding zet je als leerkracht de taalontwikkeling van de (anderstalige) leerling als het ware in de steigers. Dit betekent dat je tijdelijk taalsteun biedt in de vorm van naaste ontwikkeling. Scaffolding is bedoeld om de leerling een volgende stap in zijn ontwikkeling te laten zetten. Wanneer de nieuwe lesstof eigen gemaakt is, kan de hulp worden afgebouwd. Je breekt de steigers dus stapsgewijs af zodra de leerling zelf vaardiger wordt. Als leerkracht pas je deze vorm vaak al vanzelfsprekend toe. Bij het lesgeven aan nieuwkomers is het goed hier nog meer aandacht aan te geven.

Voordat je als leerkracht iets nieuws gaat aanleren, is het nodig om te weten wat de leerling al weet of kan. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een gesprekje en ondersteuning van beeldmateriaal. Aan de hand hiervan bepaal je wat de leerling nodig heeft om een bepaalde taak uit te voeren. Daarna geef je de informatie die nodig is om de taak uit te voeren. Dit kan door middel van voorbeelden, voorbeeldzinnen, afbeeldingen, filmpjes of iets voordoen, afhankelijk van wat er geleerd moet worden. Het gebruik mogen maken van de moedertaal kan hier ook een mooie aanvulling in zijn.

Bij het schrijven van teksten kan het voor de leerling fijn zijn om dit eerst in de moedertaal te mogen doen en het daarna te vertalen naar het Nederlands. Websites/apps als Google Translate en DeepL kunnen hierbij helpen. Een leerling die dezelfde taal spreekt kan natuurlijk ook heel helpend zijn.

Andere voorbeelden van scaffolding:

Begrijpen	Spoken	Lezen	Schrijven
Context bieden	Veiligheid!	Voor-koor-door	Zelf veel schrijven
Afbeeldingen	Voorbeelden	Herhaald lezen	Voorbeelden geven
Filmpjes	Zelf veel herhalen	Kernwoorden en cultuur uitleggen	Ideeën verzamelen
Vertalen	Échte gesprekken	Voorkennis bieden	Eerst in thuistaal schrijven
Aanwijzen	Échte interesse	In thuistaal lezen	Eerst praten
Laten zien	Ervaring, mening	Aanpak modellen	Hulprijtjes
Voordoen	Doorvragen	Voorspellen	Schrijfkader
Schematiseren	Context bieden	Praten over inhoud	Tekstkader
Langzamer spreken	Tijd geven	Inhoud verwerken en gebruiken	Samen schrijven
Herhalen	Hulprijtjes		Herschrijven
Opschrijven	Vorbereiden		Werkvorm 'De taalronde'



In de praktijk

Aanpassen of meedoen?



Aan het werk in de groep



10 AAN HET WERK IN DE GROEP



10.1 De kleutergroep

Sociaal-emotioneel welbevinden

Wellicht een open deur. Toch vinden wij het goed om dit nogmaals te benadrukken.

De eerste weken in de klas zijn enorm belangrijk voor het welbevinden, de integratie en taalontwikkeling van de leerling. Zie ook [Hoofdstuk 3.1](#) over traumasensitief lesgeven.

Plaats in de kring

In eerste instantie is het fijn voor een leerling om in de kring dicht bij de leerkracht te zitten. Wanneer de leerling zich veilig en verbonden voelt met de andere leerlingen en de leerkracht, zou je de leerling tegenover je in de kring kunnen zetten. Hierdoor ziet het meer van jouw non-verbale communicatie en hoeft het minder auditief gefocust te zijn. Ook kun je als leerkracht beter in de gaten houden of en in welke mate de lesstof wordt gevolgd door de leerling.

Aanspreek- en verwachtingsniveau

Ondanks dat de leerling zichzelf nog niet altijd actief (in woorden) kan uiten, betekent dat niet dat de leerling niet begrijpt wat er van hem verwacht wordt. Schat de leerling op waarde en sluit aan bij de passieve zone van naaste ontwikkeling. De leerling zal zich dan competent voelen.

Wat hierbij helpt:

- Aanspreekniveau aan laten sluiten bij de passieve woordenschat (begrepen taal);
- Non-verbale ondersteuning in de vorm van mimiek, plaatjes, filmpjes, smartboard & smartphone;
- Routines, rituelen en voorspelbaarheid;
- Aansluiten bij de interesses van de leerling.

Het is fijn voor de leerling als het buiten de leerkracht om een (gelijkgestemde) leerling heeft die hem wegwijs maakt in het wel en wee van de school. De keuze van één maatje of verschillende maatjes kan van veel verschillende zaken afhangen.

Het is belangrijk dat het maatje:

- Behulpzaam is;
- Sociaal in de omgang is;
- Ook een ander netwerk heeft binnen de klas.

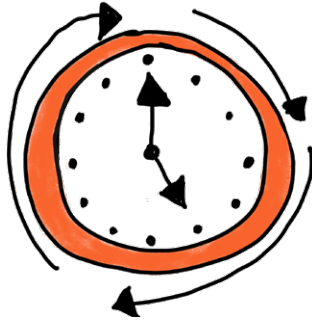
Bedenk daarnaast ook voor welk doel je het maatje wilt inzetten. Het is belangrijk om te wisselen van maatje, zodat de leerling niet claimend of afhankelijk wordt. Tijdens het spelen kan ervoor gekozen worden om een maatje met dezelfde moedertaal in te zetten. Spelen en communiceren in de moedertaal zorgt vaak sneller voor een gevoel van veiligheid in de klas.



Taken

Vaste taken zorgen voor verantwoordelijkheid, een competent gevoel, betrokkenheid, verbondenheid en er is geen taal voor nodig.

Taalontwikkeling



Geef het kind tijd om te wennen aan de nieuwe fase. Een leerling die een tweede taal verwerft, doet dat aanvankelijk op dezelfde manier als de moedertaalspreker. Hij luistert en neemt de klanken, de intonatie, de woorden en zinspatronen van de taal in zich op. Deze fase wordt ook wel de 'stille periode' genoemd en kan enkele maanden tot een jaar

duren. Het is dus belangrijk dat de leerling hiervoor de tijd krijgt en niet tot spreken gedwongen wordt.

Zorg er wel voor dat er op andere manieren gecommuniceerd wordt: gebruik lichaamstaal, ondersteunende gebaren, pictogrammen en wellicht Engels of een andere thuistaal. Wees hierbij bewust gericht op non-verbale communicatie.

Een moedertaalspreker is al 55 tot 75% gericht op non-verbale communicatie, laat staan een nieuwkomer. Je gezicht laten spreken maakt al een wereld van verschil.

Mondelinge taalvaardigheid:

Beginsituatie bepalen:

- Is de kleuter bekend met luistersituaties in de moedertaal (zoals voorlezen, instructie)?
- Maakt de kleuter verbaal of non-verbaal contact met andere leerlingen?

- Is de kleuter gewend om met een leerkracht of volwassene te spreken?
- Hoe is het fonologisch bewustzijn in de moedertaal?

Na het bepalen van de beginsituatie kunnen er doelen worden opgesteld. We verwijzen je naar het [Overzicht met de ontwikkeldoelen Mondelinge Taalvaardigheid voor kleuters van het LOWAN](#).

Klankonderwijs:

Zoals eerder beschreven starten alle nieuwkomers met klankonderwijs. De manier van aanbieden staat beschreven in Hoofdstuk 7. Gezien de leeftijd zijn anderstalige kleuters nog bezig met het ontwikkelen van hun fonologisch en fonemisch bewustzijn en is het ook belangrijk om rekening te houden met de fase waarin het kind qua spraakontwikkeling hoort te zitten. Sommige klanken hoeven zij nog niet te kunnen zeggen of zijn nog in ontwikkeling in hun moedertaal. Ga bij twijfel vooral met ouders en/of via een logopedist in gesprek over de spraak- of taalontwikkeling in de moedertaal.

Woordenschat:

Beginsituatie bepalen:

- Beschikt de kleuter over een ruime woordenschat in de moedertaal?
- Kan de kleuter woorden labelen in de moedertaal?

Schooltaalwoorden en vaktaalwoorden

Schooltaalwoorden zijn woorden die specifiek in onderwijsleersituaties worden gebruikt. Bij het onderwijs aan het jonge kind zijn de onderwijsleersituaties vaak in spel of hoeken. Soms is de onderwijsleersituatie meer gestuurd, zoals in een kleine kring. In genoemde leersituaties kunnen schooltaalwoorden aangeboden worden. We verwijzen je naar de [ontwikkelrijke Schooltaalwoorden voor het anderstalige jonge kind](#) van het LOWAN. Deze schooltaalwoorden zijn gebaseerd op de BAK-lijst.

Je kunt zelf bepalen hoe je de woorden aan bod laat komen; de lijst is slechts bedoeld als handvat. Het is te gebruiken ter ondersteuning voor het doelgericht werken met jonge nieuwkomers. In deze lijst zijn ook emotiewoorden opgenomen. In het kader van traumasensitief lesgeven is het vooral bij deze kinderen van groot belang ze handvatten te geven over (het herkennen en/of uiten van) hun emoties.

LOGO 3000

LOGO 3000 biedt aantrekkelijk materiaal om de woordenschat van jonge kinderen op een natuurlijke manier snel en speels uit te breiden, in een doorgaande lijn van peuters naar kleuters. Ook deze woorden zijn gebaseerd op de BAK-lijst. Er worden zowel fysieke kaarten als digitale software gebruikt om woorden aan te bieden, in te oefenen en te consolideren. Wanneer je meer wilt weten over de werkwijze van LOGO 3000 kun je op de website een [een \(online\) informatiebijeenkomst](#) aanvragen en/of de cursus volgen.



Woorden in prenten

Alle kinderen vinden prentenboeken en voorlezen leuk, ook anderstalige kinderen. Alleen begrijpen zij de taal nog onvoldoende om het verhaal te begrijpen. Uit onderzoek is gebleken dat een kind 90% van de woorden uit het verhaal moet beheersen om het verhaal goed te kunnen begrijpen.

Door op een speelse, intensieve manier de woorden te leren, kunnen kinderen het verhaal beter begrijpen. Daarbij is het van belang dat er een vereenvoudigde versie van het verhaal (de tekst) wordt gebruikt. In de handleiding 'Woorden in prenten' van Josée Coenen en Marion Nout worden verschillende prentenboeken op deze manier uitgewerkt. Meer informatie kun je vinden op de [website Wat & hoe? NT2](#). Er zijn ook scholen die een eigen format hebben ontwikkeld gebaseerd op 'Woorden in prenten', waarbij de lessen meer verspreid en korter zijn. Het Adviesteam NT2 kan hier meer over vertellen.

Spelontwikkeling

'Speelplezier' is een methodiek die kan bijdragen aan de sociale ontwikkeling, de spelontwikkeling en de taalontwikkeling. Er wordt stapsgewijs geleid en begeleid spelend geleerd, vaak aan de hand van thema's. Voorbeelden zijn te vinden op de [website van Speelpleziermethodiek](#).

10.2 Groep 3 t/m 8

Als er aandacht is besteed aan het creëren van een veilige basis, kun je als leerkracht de volgende stap maken.

Een goed pedagogisch klimaat is immers de basis om tot leren te komen. Op Nieuwkomersschool De Wereld heeft de nieuwkomer al leren lezen en schrijven. De leerling heeft hard gewerkt en al veel vorderingen gemaakt, maar het (taal)niveau is uiteraard nog niet hetzelfde als dat van de Nederlandse leerlingen in de groep. Wees je er daarom als leerkracht van bewust dat het bij veel vakken nodig zal zijn om de lessen aan te passen en 'NT2-proof' te maken.

Taal

Nieuwkomers lopen in de taalontwikkeling in de regel niet parallel aan de leerlingen die het Nederlands als moedertaal hebben. Dit geldt vooral als ze al wat ouder zijn als ze in Nederland komen. De reguliere taalmethodes zijn vaak moeilijk hanteerbaar voor nieuwkomers. Ga als leerkracht na wat het doel is van de les en bekijk de opdrachten kritisch.

Maak een schifting, laat te moeilijke opdrachten vervallen, laat alleen een woord invullen in plaats van een hele zin schrijven, geef de leerling de mogelijkheid om te 'spieken' of doe de opdracht mondeling met de leerling. Verwacht vooral niet dat de leerling de stof moeiteloos kan volgen. Wij adviseren om bepaalde taallessen te vervangen voor of uit te breiden met lesjes uit 'Zien is snappen' (zie [Hoofdstuk 8](#)).

Spelling

De nieuwkomer stroomt bij De Wereld uit met een concreet niveau, uitgedrukt in een DLE-score. Breng de achterstand in kaart en bekijk welke categorieën de leerling nog niet aangeboden heeft gekregen. Als de achterstand niet zo groot is, kan de leerling gewoon meedoen met het aanbod van de groep en daarnaast de categorieën inoefenen die hij nog niet beheerst. Is de achterstand te groot, dan heeft het de voorkeur om een individueel plan op te stellen en versneld door de spellingstof heen te gaan. Het is van belang om zo snel mogelijk aan te sluiten bij het aanbod van de rest van de groep. Bij nieuwkomers is het aan te raden om in te zetten op het inslijpen van woordbeelden (retentietraining). Het programma [BLOON van Lexima](#) kan hierbij worden ingezet. Veel lezen helpt ook bij het inslijpen van woordbeelden. Maakt een leerling in de bovenbouw veel fouten in de zinsbouw, dan adviseren wij de spellinglessen tijdelijk te vervangen voor lesjes zinsbouw uit 'Zien is snappen' (zie [Hoofdstuk 8](#)).

Technisch lezen

Ook op het gebied van technisch lezen komt de nieuwkomer binnen met een concreet niveau (AVI en DMT). Hier kun je als leerkracht op aansluiten. Bedenk wel dat de uitspraak van veel Nederlandse klanken nog erg lastig kan zijn voor nieuwkomers. Het is dus van belang om de klanken regelmatig te blijven oefenen en als leerkracht te letten op de juiste uitspraak. Soms kan het nodig zijn om bij bepaalde klanken gerichte klanklesjes aan te bieden (zie [Hoofdstuk 7](#)). Meer interessante informatie over het verschil tussen klanken in het Nederlands en de moedertaal is te vinden op de site [Moedertaal in NT2](#).

De woordposter

Het Nederlandse woord:



Deze vertalingen
ken ik van het woord:

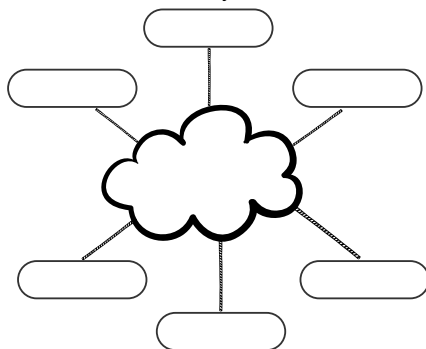


De betekenis van het woord:

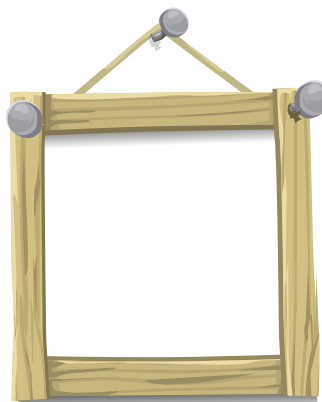
Een zin met het woord:

“
 ”

Een woordweb bij het woord:



Een tekening bij het woord:



Het synoniem van het woord:



© Petra van Duijn

Bij dit vak is leesplezier van groot belang. Bedenk dat het goed is dat de leerling leeskilometers maakt in het Nederlands, maar dat je als leerkracht ook zeker het lezen in de moedertaal mag stimuleren. Ons advies is dan ook om als school een collectie anderstalige boeken aan te schaffen (zie [Hoofdstuk 4](#) over Meertaligheid).

Begrijpend lezen

Begrijpend lezen is vaak nog heel lastig voor nieuwkomers. Bij technisch lezen gaat het puur om de leeshandeling, terwijl de leerling bij begrijpend lezen ook de betekenis van woorden/zinnen moet kennen. Bij dit vak is dan ook pre-teaching aan te raden. Laat afbeeldingen en filmpjes zien om het onderwerp duidelijk te maken. Leg de nadruk op de woorden die nodig



zijn om de inhoud van de tekst te begrijpen, maar besteed ook aandacht aan verwijswwoorden en signaalwoorden in de tekst. Het bieden van taalsteun (scaffolding) is heel belangrijk; zie [Hoofdstuk 9.3](#). Maak vooral gebruik van de voorkennis van de leerling in de eigen taal. Wellicht weet het kind al veel van het onderwerp, alleen niet in het Nederlands. Een tip is dan ook om de tekst eerst in de moedertaal te laten lezen; gebruik hiervoor de websites/apps Google Translate of DeepL.

Zaakvakken

Bij de zaakvakken komt veel taal kijken. Het meest effectief is om ook deze lessen voor te bereiden door de leesteksten eerst in de moedertaal te laten lezen. Verder is pre-teaching aan te raden. Zet hierbij scaffolding in. Deze vakken lenen zich uitstekend om ook aan de woordenschatuitbreiding te werken. Een tip is om de leerling een woordenboekje te laten aanleggen. Selecteer bijvoorbeeld een aantal belangrijke woorden die de leerling moet kennen om de inhoud te kunnen begrijpen en laat deze woorden eerst vertalen in de eigen taal. Vervolgens kan de leerling de betekenis en een afbeelding bij de woorden zoeken en deze in een schrift plakken. Zo ontstaat er een woordenboek waarin de leerling regelmatig kan terugkijken en woorden kan opzoeken. In [Bijlage 7](#) vind je een 'Woordposter' die je kunt gebruiken voor het woordenboekje.

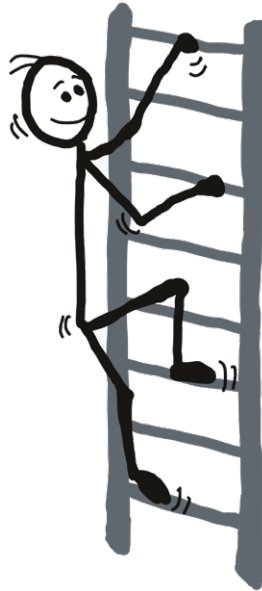
Doordat de les op deze manier is voorbereid zal de nieuwkomer beter in staat zijn om in de groep mee te doen met het klassikale gedeelte van de les. Bij het zelfstandig werken zal de leerkracht kritisch moeten kijken welke opdrachten wel met de

groep meegedaan kunnen worden en welke niet. Misschien kan een maatje uitkomst bieden of kunnen bepaalde opdrachten (mondeling) met de leerkracht worden gedaan. Bedenk dat het begrijpen van de lesstof belangrijker is dan het maken van (alle) opdrachten.

Rekenen

Kan de nieuwkomer aansluiten bij de rekenmethode van de groep of moet er nog een inhaalslag gemaakt worden? Soms is de achterstand te groot om aan te sluiten bij de groep. Geef de leerling dan een boek/schrift van een ander niveau of zelfs van een ander leerjaar. Hierbij is het belangrijk om kort en bondig instructie te geven, zodat de leerling vlot door kan. Een weektaak (met picto's) kan duidelijkheid en structuur bieden. Houd hierbij de doelen in de gaten. Beheerst de leerling de geoefende stof, ga dan verder! Een nieuwkomer moet de achterstand zo snel mogelijk wegwerken, zodat hij kan aansluiten bij de groep. Hierbij hoeft de methode niet 'van kaft tot kaft' doorgewerkt te worden.

Ook als de leerling wel kan aansluiten bij de methode zullen bepaalde dingen lastig blijven. Redactiesommen zijn bijvoorbeeld erg talig. Laat deze overslaan als de leerling er nog niet



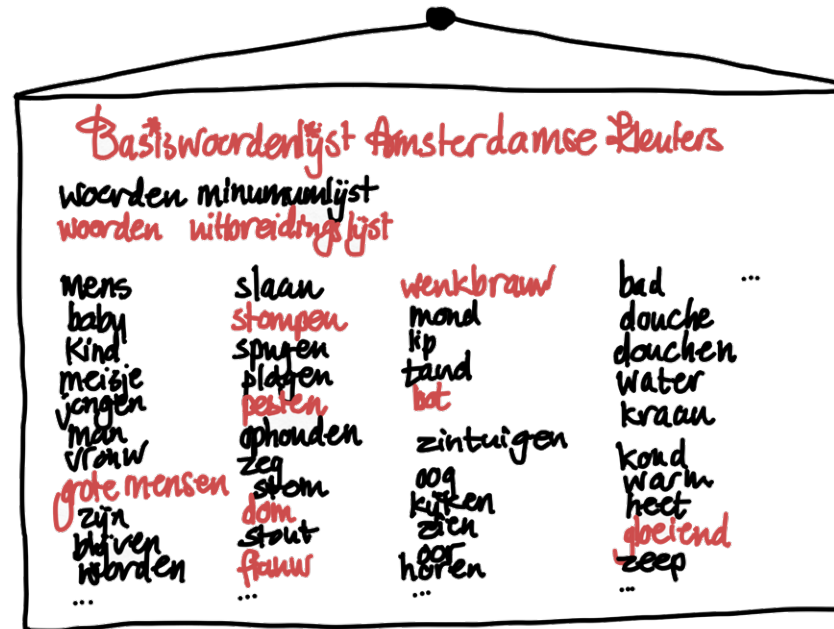
aan toe is, of doe het samen. Start met eenvoudige verhaaltjes-sommen, passend bij het taalniveau van de leerling. Ook meten, wegen, geldsommen en klokkijken kunnen moeilijk zijn voor nieuwkomers. Hierbij is het van belang om de opdrachten visueel te maken: van concreet naar abstract rekenen. Het model hieronder is daarbij een handig hulpmiddel.

6.	Formele bewerking en notatie
5.	Abstract voorstellen (abstracte afbeeldingen van hokjes, cirkels)
4.	Concreet voorstellen (concrete afbeeldingen van een pizza, pannenkoek)
3.	Formeel handelen - Abstracte materialen: blokjes, fiches, rekenrekje
2.	Formeel handelen - Concreet materiaal: appels, pepernoten
1.	Informeel handelen in werkelijkheidssituaties (doen)

Dit doen we niet vanuit de gedachte dat nieuwkomers rekenzwak zijn, maar omdat het concrete handelen context en steun biedt waardoor zij de instructie zullen begrijpen. De leerlingen zullen de taal gaan koppelen aan de handeling en op die manier ook gelijk de rekenwoordenschat aanleren.

De rekentaal blijft voor veel nieuwkomers moeilijk te begrijpen. Een tip voor de bovenbouwleerlingen is om de begrippenlijsten van de iMAT in te zetten. Op deze lijsten wordt rekentaal uit het Nederlands vertaald in de moedertaal. De lijsten zijn in meerdere talen beschikbaar en op [de website Meertaligheid.be](https://www.meertaligheid.be) gratis als pdf te downloaden.

Tot slot willen we nogmaals benadrukken dat de toetsresultaten van de nieuwkomer de eerste vier jaar niet meetellen. Het is dan ook niet verplicht om de eerste vier jaar Cito-toetsen af te nemen. Bedenk als school/leerkracht goed met welk doel je de toetsen eventueel wel afneemt. Bied waar nodig ondersteuning.



Tot slot

■ Waar je ook iets aan kunt hebben

■ Bronvermelding

11

Waar je ook iets aan kunt hebben



ONDERSTEUNING ONDERWIJS NIEUWKOMERS

 030 232 48 48

 helpdesk@lowanpo.nl

LOWAN - Ondersteuning onderwijs nieuwkomers

Op de website van [het LOWAN](#) is enorm veel informatie te vinden over het onderwijs aan nieuwkomers. Deze website is zeer de moeite waard om regelmatig te bezoeken. Het LOWAN heeft een Helpdesk waar vragen telefonisch of per mail gesteld kunnen worden. Ook worden er regelmatig interessante (gratis) webinars georganiseerd. Een aanrader dus!

Adviesteam NT2

Als Adviesteam NT2 zijn wij er natuurlijk ook voor jullie! Het Adviesteam is er voor alle scholen van stichting OBODB en stichting Sophia scholen en zal in ieder geval tot juli 2025 blijven bestaan. Binnen de academies organiseren wij informatiemiddagen en presentaties op het gebied van NT2. We onderhouden een samenwerking met expertisecentrum OBS De Verrekijker, Nieuwkomersschool De Wereld (Noordwijk/Noordwijkerhout), de Praatjesmakers (Noordwijk) en Taalrijk, Expertisecentrum NT2 van de stichting Prohles (Katwijk).

Heb je een specifieke hulpvraag op het gebied van NT2-onderwijs of het begeleiden van een (tweedejaars) nieuwkomer in je groep, neem dan gerust contact op via het e-mailadres adviesteamnt2@obsdeverrekijker.nl. We kunnen dan een afspraak inplannen (telefonisch, online of fysiek) en denken graag met je mee. Ook kunnen we tips geven over hoe je aan de slag kunt gaan met de onderwerpen uit dit Infomagazine en hebben we veel materialen om te delen.

Lerend Netwerk NT2

Inmiddels is er op elke school van de genoemde stichtingen een 'Aanspreekpunt NT2' aangesteld. Hier zijn wij heel blij mee! In de tweede helft van het schooljaar 2023-2024 zal het 'Lerend Netwerk NT2' van start gaan en hopen we kennis en nieuwe inzichten met elkaar te delen. We werken ernaar toe dat het Aanspreekpunt de gedeelde informatie binnen de eigen school verspreidt. Ons streven is om alle scholen van stichting OBODB en stichting Sophia Scholen NT2-proof te maken!

Facebook-groepen

Ben je lid van Facebook, dan is het interessant om je aan te melden bij de Facebook-groepen 'Nieuwkomers in de klas' en 'Nieuwkomers in de kleuterklas'. In deze groepen kun je al je vragen stellen en wordt er door andere collega's meegedacht. Ook vind je er veel waardevolle tips en worden er mooie materialen gedeeld.



12

Bronvermelding

12.1 Literatuur

Coenen, J., & Heijdenrijk, M. (2010) | **Zien is snappen.**

Coenen, J., & Heijdenrijk, M. (2015) | **De bovenkamer.**

Coenen, J., & Nout, M. (2021) | **Woorden in prenten.**

Coppens, L., & Schneijderberg, M., & Van Kregten, C. (2021) | **Lesgeven aan getraumatiseerde kinderen.**

Duerings, J., Bruggink, M., Druenen, M., & Strating, H. (2019) | **Honderduit!**

Duerings, J., & Van der Linden, B. (2011) | **Op woordenjacht.**

Gibbons, P. (2014) | **Scaffolding Language, Scaffolding Learning.**

Gielen, S., & Işçi, A. (2015) | **Meertaligheid: een troef!**

Van der Nulft, D., & Verhallen, M. (2009) | **Met woorden in de weer.**

Van Efferen - Wiersma, E. (2017) | **Een nieuwkomer in je groep; zorgen voor een veilig pedagogisch klimaat.**

Van Oudheusden, H. (2022) | **Lesgeven aan nieuwkomers.**



12.2 Websites

Brochure Ruimte voor nieuwe talenten | https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2020/02/ruimte_voor_nieuwe_talenten.pdf

EenVandaag - Wat de gevolgen zijn als je naam vaak verkeerd wordt uitgesproken |

<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/wat-de-gevolgen-zijn-als-je-naam-vaak-verkeerd-wordt-uitgesproken-alsof-je-identiteit-niet-volledig-gewaardeerd-wordt/#:~:text=%22Je%20naam%20is%20een%20belangrijk,erfgoed%20wordt%20genegeerd%20of%20verwaarloosd.%22>

Het Klokhuis - Tweetaligheid | <https://hetklokhuis.nl/tv-uitzending/4768/tweetaligheid/>

Leraar24 - Scaffolding | <https://www.leraar24.nl/69986/scaffolding-daagt-leerlingen-uit-tot-zelfstandig-leren/>

Leraar24 - Werken aan een rijke woordenschat met woordclusters |

<https://www.leraar24.nl/105694/werken-aan-een-rijke-woordenschat-met-woordclusters/>

Lexima - BLOON | <https://lexima.nl/bloon/>

LOGO 3000 | <https://www.logo3000.nl/logo-3000>

LOWAN - Aanvullende bekostiging nieuwkomers |

<https://www.lowan.nl/po/richtlijnen-en-kaders/bekostiging-ocw/>

LOWAN - Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters (BAK-lijst) |

<https://www.lowan.nl/po/lesmateriaal/bak-lijst/>

LOWAN - Leerlijnen groep 3 t/m 8 voor het nieuwkomersonderwijs |

<https://www.lowan.nl/po/leerlijnen/leerlijnen/>

LOWAN - Ondersteuning onderwijs nieuwkomers | <https://www.lowan.nl/>

LOWAN - Ontwikkellijnen Schooltaalwoorden voor het anderstalige jonge kind |

https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2023/07/Schooltaalwoordenlijst_LOWAN-JULI23.pdf

LOWAN - Overzicht ontwikkeldoelen mondelinge taalvaardigheid kleuters |

https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2023/07/Kleuters_Ontwikkellijn-MTV-JULI23.pdf

LOWAN - Taaldenkgesprekken | <https://www.lowan.nl/po/taaldenkgesprekken/>

Meertaligheid.be - De iMAT ('instrument Mathematics Anderstalig Thuistaal') |

<https://meertaligheid.be/materiaal/wiskunde-begrippenlijst>

Meertaligheid en taalstoornissen - DAT en CAT bij meertalige kinderen |

<https://meertaligheidentaalstoornissen.vu.weebly.com/datcat-meertalige-kinderen.html>

Metrotaal - Het ijsbergmodel van Jim Cummins |

<https://metrotaal.be/content/3-bouwstenen/1-kennis/bronnenkaart-waarom-is-moedertaal-zo-belangrijk.pdf>

Moedertaal in NT2 - Moedertaalspecifieke problemen en kansen bij het leren van Nederlands, voor verschillende talen |

<https://www.moedint2.nl/home>

Onderwijswereld-PO.nl - De taalronde | <https://www.onderwijswereld-po.nl/taalontwikkeling/de-taalronde/>

Sclera picto's | <https://www.sclera.be/nl/vzw/home>

Speelpleziermethodiek | <https://speelplezier.plus/speelpleziermethodiek-introductie/>

Wat & hoe? NT2 - Woorden in prenten | <https://watenhoe-nt2.nl/woorden-in-prenten/>

YouTube - Op weg naar NT2 proof, de taalmethode | <https://www.youtube.com/watch?v=cuk4jWs7bag&t=75s>





Sophia
Scholen
Duin- & Bollenstreek



Professionals creëren
een respectvolle en
inspirerende leeromgeving

Stichting
Openbaar
BasisOnderwijs

adviesteamnt2@obsdeverrekijker.nl